

3. Kanonizačný proces a počiatok kultu zakladateľa rehole v stredoveku na príklade kanonizačných aktov sv. Dominika

3. 1. Svätosť vo vrcholnom stredoveku

Historická rekonštrukcia obrazu svätca, kanonizácie a jeho funkcie v spoločnosti je podmienená uchopením pojmu svätosti, religiozity a súdobej náboženskej praxe. V rámci týchto intencií je potrebné si uvedomiť, že v európskom prostredí vrcholného stredoveku je svätosť ako fenomén spojená s kresťanstvom, katolíckou cirkvou a pod jej vedením aj s vyvíjajúcimi sa podmienkami, splnenie ktorých bolo nevyhnutné na to, aby sa uskutočnil inštitucionalizovaný kanonizačný proces vedúci k zapísaniu kandidáta svätosti do zoznamu svätých. Wolfgang Speyer sa o predstaviteľoch svätosti vyjadril: „Ako typ nábožensky výnimočného človeka patrí svätec k jadrú náboženského sveta fantázie a predstavuje nosný prejav náboženstva ako takého.“¹ Základnými dispozíciami charakterizujúcimi svätca sú charizmy, ktoré svojho nositeľa uschopňujú žehnať, preklínať, završovať uzdravujúce a trestajúce zázraky.² Nadprirodzené dispozície svätca boli považované takmer za neobmedzené a často sa spájali so schopnosťou vzkriesenia mŕtvych.³ Medzi ďalšie príznačné atribúty svätosti patrí moc nad živou i neživou prírodou, extáza s následkami odolnosti voči ohňu a jedu, levitácia a bilokácia, schopnosť predvídať udalosti, dar „videnia srdcom“, zázračná svätožiara, dlhodobá schopnosť neprijímať pokrm, a napokon pri tele zosnulého podivuhodná vôňa a nepodliehanie telesných pozostatkov rozkladu. Nositelia mimoriadnych chariziem boli svojím okolím uctievaní a obdivovaní, ich *imitatio Christi* sa stalo základným predpokladom svätosti. Hneď ako boli svätci svojím okolím identifikovaní ako Boží

¹ ANGENENDT, A., *Heilige und Reliquien : Die Geschichte ihres Kultes vom frühen Christentum bis zur Gegenwart*. München : C. H. Beck, 1997², s. 10.

² Ku zázraku je možné pristúpiť prostredníctvom mentality ľudovej zbožnosti, alebo prostredníctvom premyslenej religiozity vzdelancov. Počas celého stredoveku existujú a pretrvávajú medzi oboma zreteľmi rozdiely a protiklady. V prvom prípade prevládalo presvedčenie, že svätci kónajú zázraky lebo sú svätí a ich zázraky ako také sú potvrdené verejnou mienkou veriacich, ich všeobecným súhlasom. V druhom prípade sa zázrak v súlade s cirkevnou mienkou stáva historickým dôkazom, prostredníctvom ktorého svätosť potvrdzuje sám Boh, bez ktorého by ani nemohla byť uznaná. MANSELLI, R., *La religion populaire au moyen âge : Problèmes de méthode et d'histoire*. Paris : Librairie J. Vrin, 1975, s. 59.

³ DINZELBACHER, P., *Europa im Hochmittelalter 1050–1250*, s. 84.

ľudia, došlo k istej teologickej reflexii ich života, ktorá mala za úlohu na jednej strane predstaviť, že sa v ich spôsobe života nijako neobmedzila jedinečnosť Ježiša Krista a zároveň na strane druhej, že tým nijako neutrpelo ich osobné *imitatio Christi*.⁴ Pre bádateľov s tým vyvstáva otázka určitého typu svätosti a toho, kedy a ako sa tieto jednotlivé typy v náboženských dejinách udomácnili a prejavili.⁵

V období stredoveku bola už od 12. storočia započatá pomalá, avšak hlboká transformácia prejavov svätosti, ktorá bola spojená s práve prebiehajúcimi kultúrnymi a náboženskými premenami západného sveta. Vedľa kultu ostatkov⁶ prechovávaných v skvostných relikviároch,⁷ ktorého obľuba pretrvávala až do reformácie, sa rozvíjali také formy úcty mužov a žien, ktorým verejná mienka vzhľadom k ich príkladnému životu spontánne pridela titul svätec/svätica. Verejnosť sa už neuspokojovala len s uctievaním významných, no predsa tajomstvom zahalených orodovníkov, ktorí žili v dávno minulých dobách a krajoch príliš vzdialených na to, aby bol ich životný odkaz dostatočne aktualizovaný. Skôr naopak, začala sa zaujímať o známe a v nedávnej minulosti žijúce osobnosti. Svätec stredoveku, z prameňov známy ako *beatus*, *sanctus* alebo *divus*,⁸ už nebol redukovaný len na telo obdarované nadprirodzenými

⁴ ANGENENDT, A., *Heilige und Reliquien*, s. 13.

⁵ Tamže, s. 10. Pre úplnosť je potrebné uviesť, že výnimočné miesto v prejavovaní úcty si počas celého stredoveku udržal mariánsky kult. Mária, ako Ježišova matka, zaujímala privilegované miesto v živote kresťana ako dokonalá prostrednica medzi človekom a Božím Synom – Kristom. Táto téza korešpondovala ako paralela so stredovekým teologickým chápaním prostredníctva Krista medzi človekom a Bohom Otcom. Koncom 12. a začiatkom 13. storočia sa o šírenie mariánskej úcty zaslúžili najmä premonštráti a cisterciáni, ktorí svoje kostoly principiálne zasväcovali ochrane Panny Márie. DINZELBACHER, P., *Europa im Hochmittelalter 1050–1250*, s. 82–83.

⁶ Z hľadiska realizácie samotného kultu bolo úplne nepodstatné, či sa úcta prejavuje celému telu svätca, alebo len niektorej jeho akokoľvek veľkej, prípadne malej časti. Hoci bolo pôvodne delenie telesných pozostatkov svätých predovšetkým na Východe neakceptovateľné, už od sklonku 3. storočia prevládla mienka, že: „*Ubi est aliquid, ubi totum est.*“ Samotná materialita relikvie bola garanciou prítomnosti svätca. GLEBA, G., *Klöster und Orden im Mittelalter*. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgeschellschaft, 2002, s. 47.

⁷ Ľudia potrebovali zázraky, ich viera bola nimi živěná a posilňovaná. Túžba byť prítomný pri zázraku, byť svedkom toho, ako pôsobia nadprirodzené sily, priťahovala davy ľudí ku svätostánkom, privádzala ich do tmavých krýpt a kaplniek s hrobkami mučeníkov, kde boli uložené relikviáre. Boli to práve relikvie, ku ktorým veriaci pristupovali v patričnej úcte a ktoré upevňovali celý spoločenský rád aj vďaka tomu, že všetky prisahy, ktoré mali usporiadať zmätko feudálneho sveta, boli v skutočnosti potvrdené položením ruky na relikviár. Čím väčší bol hlad po zázračných činoch, tým viac ich bolo vidieť, tým viac prekvital obchod s relikviarmi, tým viac takéto kupčenie vynášalo a o to častejšie dochádzalo k podvrhom, ktorými mali byť veriaci oklamani. DUBY, G., *Rok tisíc*, s. 54 a 58.

⁸ VOLKMAR, CH., O dlouhé cestě k úctě : Kanonizační řízení Benna Míšeňského 1499–1523. In *Svěťci a jejich kult ve středověku*, Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, Dějiny umění – historie IV, Praha : Nakladatelství Tomáš Halama, 2006, s. 388.

schopnosťami, ale stal sa žijúcou bytosťou.⁹ Prostredníctvom schopností svätých bolo možné zažiť prenikanie onoho druhého sveta do každodenného pozemského života, v ktorom sa zreteľnejšie pretína kresťanstvo s hlbokou ľudovou vierou a zbožnosťou.¹⁰

V tomto smere prinieslo obdobie prelomu 12. a 13. storočia tzv. spiritualizáciu svätosti, ktorá mala za následok spoločenské prehĺbenie nového ideálu svätosti – *sequela Christi*. Predstavitelia tejto modernej svätosti netrúfali nič zo špecifickej kompetencie zohrávajúcej v prejavoch ľudovej zbožnosti významnú úlohu pri ochrane pred nepriazňou počasia, ochranou dobytká, úrody, polí, pri ochranných opatreniach voči ohňu či blesku a pre veriacich sa stávajú prostredníkmi, strážcami, ochrancami a patrónmi. Svätčova liečivá sila (dispozícia sprostredkovať zážitok transcendentna) sa aj naďalej prejavovala v schopnosti uľaviť postihnutým v bolestiach, utrpení, chorobách a v neposlednej miere aj v umení zdolať pôsobenie diabla a démonov.¹¹ V Stredomorí, predovšetkým v Taliansku, kde bol podiel svätcov z vládnuvich vrstiev oveľa menší ako v prípade svätcov – biskupov, tak početných napr. vo Francúzsku a Anglicku, sa do popredia namiesto modelu svätca prejavujúceho sa extrémnou zbožnosťou a prísnyim spôsobom života dostáva svätec vyznačujúci sa častým nočným bdením, zdržanlivosťou, striedmosťou, rozdávaním almužien, neúnavnou podporou tých, ktorí sa ocitli v akejkolvek núdzi.¹² Táto forma moderného asketizmu na spôsob *vita vere apostolica* sa výrazne odlišovala od každodenného života klerikov, na ktorých boli veriaci vo všeobecnosti zvyknutí.¹³ Súdobí *vox populi* viac podporoval mužov a ženy, ktorí nevynikli výkonom úradu či urodzeným pôvodom, ale prešli skúškami lásky k Bohu a blížnemu. Len výnimočne zomreli násilnou smrťou, alebo za svoju vieru preliali krv. Moderní svätí vrcholného stredoveku nie sú typmi národných patrónov raného stredoveku držiacimi ochrannú ruku len nad svojou krajinou a svojím národom podporovaní miestnymi monarchami. Nie sú ani opátmi, abatišami, biskupmi či cirkevnými učiteľmi, ktorých pôsobenie bolo územne ohraničené vládnucou dynastiou, diecézou, v prípade mnícha opátstvom. Oni sú kozmopolitnými univerzálnymi a nadnárodnými orodovníkmi, prenikajúcimi ďaleko za hranice rodných krajov, opátstiev, miest a diecéz.¹⁴ Už od konca 12. a začiat-

⁹ VAUCHES, A., Svätec. In *Středověký člověk a jeho svět*, s. 281.

¹⁰ DUBY, G., *Rok tisíc*, s. 54.

¹¹ ANGENENDT, A., *Heilige und Reliquien*, s. 12.

¹² HAUSBERGER, K., Hagiographie II : Mittelalter. In *Teologische Realenzyklopädie* (TRE), Band 14, Berlín : Walter de Gruyter GmbH & Co, 1985, s. 366.

¹³ VAUCHES, A., Svätec. In *Středověký člověk a jeho svět*, s. 275–278.

¹⁴ Napríklad sv. Dominik pochádzal z územia Kastílie, no svätosť si vydobil niekoľkoročným pôsobením na juhu Francúzska a posledné obdobie života strávil v Taliansku. Aj sv. Alžbeta je mo-

ku 13. storočia v sebe svätosť ako vlastnosť, ako duchovný atribút zahŕňala dve roviny charakterizujúce jej nositeľa. Jednu tvorila *vita activa*, teda praktické životné postoje na horizontálnej úrovni – vo vzťahu k blížnym a prostrediu, ktoré svätca bezprostredne obklopovalo. Druhá rovina bola tvorená skrze *vita contemplativa* a prejavovala sa hĺbkou vnútorného náboženského života na vertikálnej úrovni – priamo v osobnom vzťahu k Bohu.¹⁵ Uvedené zmeny postupne vyústili do diverzifikácie a v určitom slova zmysle i do rozkvetu chápania kultu svätosti a náboženskej skúsenosti s ním, čo však nijako nestálo v protiklade predpokladu, že už v kresťanskom staroveku boli utvorené všetky základné typy tohto kultu, pričom tie stredoveké boli s nimi identické, alebo z nich boli odvodené.¹⁶ „Typologický zoznam“ svätých nie je teda príliš dlhý, odzrkadľuje iba vývoj samotného kresťanstva a jeho inštitúcií.¹⁷

Z hľadiska štúdia jednotlivých súdobých zmien je nevyhnutné poukázať na fakt, že tieto sa dotkli aj literárnej produkcie,¹⁸ pričom v spomínanom období začínajú vznikať „nové legendy“ (*legendae novae*), teda legendy v skratke napísané epicko – symbolickým jazykom, ktoré sa stávajú súčasťou života

delom pre modernú svätosť. Rodáčka z Bratislavy, dcéra uhorského kráľa Ondreja II. si svätosť zaslúžila v nemeckom Durínsku - pozn. autora.

¹⁵ DINZELBACHER, P., *Europa im Hochmittelalter 1050–1250*, s. 85.

¹⁶ FARMER, D., *Hagiographie I : Alte Kirche*. In *TRE*, Band 14, Berlín : Walter de Gruyter GmbH & Co, 1985, s. 364. O sprostredkovanie literárneho poznania antických typov svätosti v stredovekej hagiografii sa výrazne zaslúžili Gregor z Tours († 594) a pápež Gregor Veľký († 604) svojimi dielami „*Vitae patrum*“ a „*Dialogi de miraculis patrum italicorum*“.

¹⁷ GLEBA, G., *Klöster und Orden im Mittelalter*, s. 45.

¹⁸ Skôr ako začali vznikať „nové legendy“, tvorili základ monastickej hagiografickej produkcie *vitae* a správy o prenesení ostatkov. Pri práci s obidvomi menovanými literárnymi druhmi je vhodné pripomenúť, že ich kvalita oscillovala medzi vlastnou výpovednou hodnotou historických prameňov a hodnotou vyplývajúcou z náučno pedagogickej potreby vzniku textov. *Vitae* i správy o prenesení ostatkov sa od konca 8. storočia stávali súčasťou bohoslužobných textov a liturgie hodín s tým, že boli už svojou povahou predurčené aj pre privátne lektúry. Patрили k textom predčítaným počas zhromaždení v kapitulnej sieni, počas stravovania v refektári a v neposlednej rade aj pri oslavách výročných sviatkov úmrtia resp. narodenia svätca pre nebo (*adventus*) a pri slávnostnom odložení (*depositio*) relikvií po ich uctení. Takéto texty mali ďalej za úlohu slúžiť podpore vlastnej rádovej identity a poučeniu (*instructio*) ochotne tieto ideály nasledovať. Tamže, s. 51 a MANSELLI, R., *La religion populaire au moyen âge : Problèmes de méthode et d'histoire*, s. 71. Rozdiel medzi *vitae* a *legendae* spočíval v tom, že životy sa usilovali o pomerne úplný obraz skutočnosti, pokiaľ legendisti vyberali z reality to, čo vyhovovalo ich zámeru a všetko ostatné si nevšímajú, alebo to prispôsobujú svojim účelom. Legenda je určená predovšetkým na čtenie v deň sviatku svätca a život je viac životopisom nesyväta, nemučeníka, s umiernenou zázračnosťou alebo dokonca s jej absenciou. K takto načrtnutej diferenciacii je však potrebné pristupovať opatrne. Viaceré legendy sú v rukopisoch označované ako *vita* a niektoré texty, ktoré by skôr patrili k žánru *vita*, sa stávajú legendami. Medzi oblasťou *vita* a vlastnou legendou existuje prelínajúca hranica a nie je možné sa príliš spoliehať na to, ako sa písomné pamiatky nazývajú. KOPECKÝ, J., *Tradice a její žánrová modifikace*. In *Speculum mediaevi*, JIROUŠKOVÁ, L. (ed.), Praha : KLP, 1998, s. 75 a 82.

zobrávých rádo¹⁹. Tieto sa spolu s aktmi kanonizačných procesov (*acta canonisationis*) stávajú pre bádateľov veľmi cenným prameňom poznania nielen stredovekej religiozity, ale aj mentality ako takej. Ich súčasťou sú protokolárne záznamy o zázrakoch a dôveryhodné zápisy svedectiev vypracované dozorcami (prokurátormi) svätorečenia alebo poverenými notármi.²⁰ Bádateľom sa tak dostávajú do rúk nové pramene – kanonizačné akty, procesy overovania kandidátových cností a zázrakov, ktoré predstavujú širokú škálu svedeckých výpovedí, vnímajúcich budúceho svätca v rôznom geografickom, náboženskom, sociálnom a kultúrnom kontexte.²¹ Historická produkcia tohto druhu sa stala logickým korelátom k zintenzívneniu uctievania svätcov v sledovanej epoche. Osobitnú kategóriu predstavujú hagiografi, ktorí vo svojich dielach ponúkali láskyplné a útechu prinášajúce naratívne obrazy svätcov tak, aby sa dali zobrazit' v podobe votívnych zobrazení (*sacra imago*) určených na rozjímanie.²² Vďaka tomuto literárnemu druhu prežíval svätec akúsi dvojité existenciu. Na strane jednej sa jeho pozemská púť fyzickou smrťou skončila, no na strane druhej zostával medzi veriacimi stále prítomný v zázrakoch, prostredníctvom relikvií, hrobov a obrazov, o ktorých diela hagiografov farbisto vypovedali. Písomne zaznamenané zázraky využívané v kultovo – propagandistickom zápase o kanonizáciu a uctievanie jednotlivcov boli predovšetkým mendikantmi medzi ľuďom rozširované a spopularizované verejnou kazateľskou činnosťou.²³ Postava svätca konca 12. a celého 13. storočia tak už viac nezostáva len akousi súdobou apóriou, no objasňuje, obohacuje spoločenskú časovú skúsenosť, ktorá by bez fenoménu svätosti zostala do istej miery nejasná a beztvárá. Svätec sa tak stáva „ľudským“ a jeho príbeh je možné artikulovať písomným, naratívnym i obrazovým spôsobom.

Na mieste je však poznámka, že pri obmedzení sa len na tento druh pra-

¹⁹ Aj legedny boli pôvodne súčasťou textov čítaných pri bohoslužbách a liturgii hodín, keď sa v deň spomienky na svätca čítala lektúra z jeho života. Zároveň slúžili i ako kazateľské príručky. Z obdobia vrcholného stredoveku je asi najznámejšia „*Legenda aurea*“ (sama o sebe je vlastne súborom viacerých legend) zostavená v talianskom prostredí podľa liturgického kalendára v rokoch 1263–1273. Jej autorom je janovský biskup, dominikán Jakub z Voragine († 1298). Medzi ďalšie populárne legendy tohto obdobia patrili „*Dialogus miraculorum*“ Caesaria z Heisterbachu († 1240), „*Speculum historiale*“ Vincenta z Beauvais († 1264), „*Speculum sanctorale*“ Bernarda Gui OP († 1331), „*Legendae de sanctis*“ Petra Calo OP († 1348), „*Sanctilogium Angliae*“ Jána z Tynemouth († 1366). HAUSBERGER, K., Hagiographie II : Mittelalter. In *TRE*, s. 367.

²⁰ POPOV, HARMENING, D., *Fränkische Mirakelbücher : Quellen und Untersuchungen zur historischen Volkskunde und Geschichte der Volksfrömmigkeit*. Würzburg : Bischöfl. Ordinariatsarchiv, 1966, s. 56–62.

²¹ GAJANO BOESCH, S., Svatost. In *Encyklopedie středověku*, s. 762.

²² HAUSBERGER, K., Hagiographie II : Mittelalter. In *TRE*, s. 365–366.

²³ DINZELBACHER, P., *Europa im Hochmittelalter 1050–1250*, s. 83.

menného materiálu je potrebné zachovať si istý odstup a opatrnosť pri akomkoľvek hodnotení, lebo už sama povaha týchto prameňov môže zvýšiť nebezpečenstvo deformácie a sploštenia reality, inak vlastné každému historickému bádaniu. Cieľom takéhoto výskumu pritom nie je zbaviť svätca historického rozmeru a vytrhnúť ho z dejín,²⁴ ale snaha pochopiť celistvosť jeho osobnosti v rámci jeho myslenia, konania, osobnej náboženskej skúsenosti a videnia jeho osobnosti očami svedkov kanonizačného procesu, životopiscov, prípadne iných výpovedí jeho súčasníkov. Každý z takýchto prameňov viac alebo menej zdôrazňuje len niektoré z horeuvedených chariziem a uznávaných kategórií kresťanskej dokonalosti – svätosti. Pri štúdiu jednotlivých relevantných prameňov je v rámci hagiografickej produkcie potrebné zohľadniť, že dejiny svätosti súvisia s mnohými inými faktormi, s organizovaným asketizmom, so vzdelávaním, vnútrocirkevnými vývojovými tendenciami, školskými modelmi, so spoločenskými predpokladmi a z toho vyplývajúcimi spoločenskými dôsledkami.²⁵ Tieto pramene taktiež poukazujú na isté nuansy v typológii svätosti v období vrcholného stredoveku, od evanjeliového modelu zamereného na chudobu a askézu (koniec 12. až koniec 13. storočia), k intelektuálnemu (avignonské obdobie) a neskôr k tzv. mystickému modelu (až po prvé desaťročia 15. storočia).²⁶ Postupné porozumenie fenoménu svätosti a vývoj samotného kultu boli neustále prispôbované novým kultúrnym, cirkevným a politickým požiadavkám. Z tohto dôvodu by bolo veľmi obtiažne hľadať určitý všeobecne platný, ideálny a konštantný fenomenologický archetyp svätca/svätice. S prihliadnutím na tento a viaceré iné dôvody nejaký úplný historický nárys predmetnej problematiky na tomto mieste nemôže byť podaný, no napriek tomu sa pokúsi integrovať do aktuálneho stavu bádania na Slovensku a niektoré aspekty do tohoto horizontu prinajmenšom naznačiť. Predmetom tejto kapitoly je sonda do kanonizačného procesu a udalostí s tým súvisiacich a nie kritika použitých prameňov.

²⁴ VAUCHES, A., Světec. In *Středověký člověk a jeho svět*, s. 264.

²⁵ ANGENENDT, A., *Heilige und Reliquien*, s. 14.

²⁶ GAJANO BOESCH, S., Svatost. In *Encyklopedie středověku*, s. 762.

3. 2. Dominik a translatio

Život, dielo, smrť a kanonizácia sv. Dominika Guzmána spadá do obdobia už zmieňovaných širších spoločenských zmien, ktoré zasiahli aj spôsob inštitucionalizovania kanonizačných procesov pod kontrolou a vedením rímskej kúrie. Počet svätých, resp. pokladaných za svätých, sa od obdobia včasného stredoveku začal veľmi zvyšovať a ich kanonizácia bola v kompetencii biskupov.²⁷ Až od konca 10. storočia sa kanonizačné procesy začali odohrávať pod centrálnym dohľadom Ríma a prvá univerzálna kanonizácia pod vedením Rímskeho pontifexa sa uskutočnila na Rímskej synode 31. januára 993, za Jána XV. (985–996), svätorečením Ulricha z Augsburgu († 973).²⁸ Pre dosiahnutie kanonizácie mala dovtedy zásadný význam tzv. *fama sanctitatis* (u mučeníka *fama martyrii*),²⁹ ktorá začala kandidáta svätosti (či už počas jeho života, alebo vo forme zázrakov na jeho príhovor po smrti) obklopovať a bola všeobecne prijímaná. Kanonizácia nebola dovtedy podmienená uskutočnením procesu podliehajúceho presne stanoveným pravidlám. Zmenu legislatívy v tejto oblasti priniesol pontifikát Gregora IX. (1227–1241), ktorý nechal v roku 1234 do tzv. Dekretálií (*Liber extra* – prvá úplná a autoritatívna zbierka pápežských dekrétov, ktorú na jeho žiadosť zozbieral dominikán a kanonista Rajmund z Peňafortu) zahrnúť už staršie nariadenia Alexandra III. (1159–1181) a Inocenta III. (1198–1216).³⁰ Sem patrili aj kľúčové zmienky o pápežskej rezervácii – *reservatio papalis*, t. j. právo kanonizovať svätca na základe pápežskej *plenitudo potestatis*.³¹ Kúria si pod vedením pápeža začala procesy prísne strážiť a do istej miery tak prevzala kontrolu nad osudmi jednotlivých kandidátov svätosti,³² pričom hlásala, že klamstvo pod rúškom svätosti nesmie byť tolerované.³³ Okrem postupnej kontroly nad svätorečeniami si rímska kúria nárokovala aj dozor nad preukazovaním úcty telesným pozostatkom osôb, ktorých svätorečenie nebolo oficiálne potvrdené. Jeden z dekrétov IV. Lateránskeho koncilu „*De reliquiis sanctorum*“ hovorí veľmi jasnou rečou a nedovoľuje pre-

²⁷ K prehľadu vývoja kanonizačných procesov do 13. storočia porov. KLAUSER, R., Zur Entwicklung des Heiligsprechungsverfahrens bis zum 13. Jahrhundert. In *Zeitschrift der Savigny : Stiftung für Rechtsgeschichte : Kanonistische Abteilung*, 71, 1954, s. 85–101.

²⁸ MARSINA, R., Vývoj ideálov svätosti a ich typy. In *Svätec a jeho funkcie v spoločnosti I*, KOŽIAK, R., NEMEŠ, J. (edd.), Bratislava : Chronos, 2006, s. 178.

²⁹ WOLF, G., Kanonizační řízení v současnosti. In *Svěťci a jejich kult ve středověku*, s. 110.

³⁰ MARSINA, R., Vývoj ideálov svätosti a ich typy. In *Svätec a jeho funkcie v spoločnosti I*, s. 183.

³¹ GAJANO BOESCH, S., Svatost. In *Encyklopedie středověku*, s. 762.

³² K historickým súvislostiam tohto vývoja pozri KUTTNER, S., La réserve papale du droit de canonisation. In *Revue d'histoire du droit français et étranger*, 17, 1938, s. 171–228.

³³ VAUCHES, A., Světec. In *Středověký člověk a jeho svět*, s. 280.

ukazovať ostatkom verejnú úctu skôr, ako sa neuskutoční ich oficiálne schválenie Rímskym veľkňazom.³⁴ Výsadné právo rozhodovať o kanonizácii získal pápež s konečnou platnosťou až v 13. storočí a táto jeho výsada bola všeobecne uznávanou normou, čo neraz v prípade presadzovania tzv. politickej religiozity bolo predmetom sporov medzi cirkevnou a svetskou mocou.³⁵

Je zrejmé, že etapy a podmienky kanonizácie sú integrálnou súčasťou konštrukcie svätcovho životopisu a rekonštrukcie jeho úcty. Pokiaľ sa jedná o rehoľné komunity, ktoré mali záujem kanonizovať niektorého zo svojich členov, v tomto prípade sa jednalo o zakladateľa rehole, predstavuje pohľad na jeho osobnosť zvnútra komunity len jeden rozmer jeho charakteru. Iná reflexia skúmanej osobnosti sa zase črtá pri pohľade zvonku komunity. To pochopiteľne determinuje aj stanoviská a postupy jednotlivých skupín zainteresovaných na kanonizačnom procese. V prípade Dominikovej kanonizácie zohrala istú úlohu aj skutočnosť, že sa u neho nevyskytovali tzv. extrémne prejavy svätosti, pokladané za zrejmé dôkazy identifikácie sa s Kristom, ktoré mohli celý proces v určitom zmysle zjednodušiť a urýchliť. K takým prejavom patrí deň mučeníckej smrti, preliatie vlastnej krvi v službe evanjelia, znášanie väzenia, mučenia, či iných ťažkých telesných a duševných útrap, no najmä materializácia symbolov kríža (stigmy), tak ako sa vyskytla u Františka z Assisi.³⁶ V živote Dominika boli však prítomné iné dispozície a vlastnosti považované taktiež za atribúty svätosti, ako sú videnia, prorocké sny a predpovede, formy prísnej askézy, nočné bdenia, zázračné obrátenia neveriacich či odpadlíkov na vieru, rozdávanie almužny, víťazstvo nad démonmi, uzdravenia chorých, vzkriesenie mŕtvych, súdobé výnimočné prejavy pokory (zrieknutie sa biskupského úradu, do ktorého bol zvolený), posmrtná nevysvetliteľná vôňa šíriaca sa z hrobu a telesných pozostatkov, a prípadné ďalšie.³⁷

³⁴ „*Inventas autem de novo nemo publice venerari praesumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint aprobatae.*“ DENZINGER, H., SCHÖNMETZER SJ, A., *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Editio XXXIV, Freiburg : Herder, 1965, s. 266.

³⁵ Dialo sa tak v prípadoch, keď pápež prostredníctvom kultu niektorého svätca presadzoval svoj politický, mocenský a náboženský vplyv voči predstaviteľom svetskej moci. V tomto zmysle poslúžili pápežovi Gregorovi IX. novopečení svätci František z Assisi a Dominik Guzmán a ich kult v zápase s Fridrichom II. V čase vlády tohto cisára predstavovali mendikanti pre pápežstvo masu bezvýhradne ochotných agitátorov, proti ktorej bola akákoľvek machinácia svetskej moci viac alebo menej bezbranná. Porov. Kaiser Friedrich II. und die Mendikanten. Zur Rolle der Bettelorden in den päpstlich – kaiserlichen Auseinandersetzungen im Rahmen der politischen Entwicklung Europas. In *Armut und Geschichte : Studien zur Geschichte der Bettelorden im Hohen und Späten Mittelalter*, BERG, D. (ed.), Münster : Butzon & Bercker, 2001, 273–306.

³⁶ GAJANO BOESCH, S., Svatost. In *Encyklopedie stredoveku*, s. 754. Františkova dokázateľná stigmatizácia bola prvým známym prípadom od čias Ježiša Krista.

³⁷ O týchto prejavoch, ich časových a miestnych súvislostiach podrobne informujú nasledujúce pramene rádovej proveniencie z 13. a prvej polovice 14. storočia. „*Acta canonisationis S.*

Z metodologického hľadiska boli v priebehu posledných desaťročí v historickom bádani venujúcom sa výskumu stredovekej hagiografie vytvorené postupy a technické termíny zaužívané pre pomenovanie jednotlivých etáp kanonizačného procesu. V súčasnosti aplikované postupy a termíny sú použiteľné aj pre potreby tejto kapitoly. To však neznamená, že tieto novodobé metodologické postupy sú apriórne vhodné pre skúmanie každého takéhoto procesu v stredoveku. Kanonizáciu sv. Dominika možno vzhľadom na uvedené skutočnosti rozčleniť do štyroch etáp na *petitio*, *translatio*,³⁸ *informatio* a *publicatio*³⁹ a pri pokuse do nej hlbšie nahliadnuť nebude možné zaobísť sa bez istého porovnania s kanonizačným procesom sv. Františka. V oboch procesoch sú prítomné isté spoločné črty a obidvaja svätci boli už svojimi súčasníkmi považovaní za jedny z najväčších postáv kresťanského západu vrcholného stredoveku. Rovnako aj ich životné osudy boli v rozličných súvislostiach spájané.

Dominici, Historia Albigensis Petri Vallium Sarnaii Monachi, Jordani de Saxonia – “*Libellus de principiis Ordinis Praedicatorum, Petrus Ferrandi*” – “*Legenda S. Dominici, Legenda S. Dominici Constantini Urbeveterani, Legenda Aurea, Legenda S. Dominici Humberti de Romanis, Legenda S. Dominici Bartholomaei Tridentini, Gerard de Frachet*” – “*Vitae fratrum Ordinis Praedicatorum, Stephanus de Salaniaco et Bernardus Guidonius*” – “*De Quattuor in quibus Deus Praedicatorum Ordinis insignivit*” a ďalšie.

³⁸ *Translatio* bolo najdôležitejšou súčasťou celého procesu vedúceho k verejnej úcte svätých už od počiatku 4. storočia. Hroby svätých, prípadne miesta uloženia ich telesných pozostatkov zatriaktivňovali takéto lokality a stávali sa centrami viery. Kláštory disponujúce hrobmi či relikviami svätých sa tešili všeobecnej úcte. Prúdy pútnikov pomáhali zabezpečiť ich hospodársku prosperitu. Mohlo to však vyvolať i negatívne javy. Koncentrácia množstva pútnikov, chorých, ktorí hľadali ošetrovateľské služby v priľahlom kláštornom špitále, nocležníkov usilujúcich sa získať dočasne strechu nad hlavou, hladných túžiacich nasýtiť sa z rozdáwanej stravy a prítomnosť rôznych kriminálnych živlov, vreckárov a podvodníkov neraz zohrala kontraproduktívnu úlohu. Mohla viesť k rušeniu kláštorného pokoja a observancií, čím spôsobila neúnosné bremeno pre celú komunitu. GLEBA, G., *Klöster und Orden im Mittelalter*, s. 47. Jedno z prvých podrobne opísaných slávnostných prenesení telesných pozostatkov svätca v stredoveku je *translatio* sv. Liboria z Le Mans do Paderbornu uskutočnené v roku 836. Správa živo a plasticky informuje o patričnej slávnostnosti celej udalosti, o množstve účastníkov procesie z radov klerikov i laikov, o odpadávajúcich v duchovnom vytržení a o tom, že: „*Žiadny jazyk a žiadne pero nemôže dokonale vyrozprávať koľko a akých zázrakov sa následkom translatia udialo.*” Citované podľa LEGNER, A., *Reliquien in Kunst und Kult zwischen Antike und Aufklärung*. Darmstadt: Wissenschaftliches Buchgesellschaft, 1995, s. 17. Ešte v 10. storočí, v prípade svätorečenia kniežata Václava, bolo slávnostné *translatio* dostatočným dôvodom k oficiálnej kanonizácii. Porov. TRĚŠTÍK, D., *Translace a kanonizace svatého Václava Boleslavem I.* In *Světcí a jejich kult ve středověku*, s. 325–344. Samotné *translatio* je možné z hľadiska priebehu celej udalosti rozdeliť ešte na vyzdvihnutie telesných pozostatkov – *elevatio*, vlastné prenesenie – *translatio* a opätovné uloženie na nové miesto – *depositio*. VOLKMAR, CH., *O dlouhé cestě k účtě: Kanonizační řízení Benna Míšeňského 1499–1523.* In *Světcí a jejich kult ve středověku*, s. 388.

³⁹ SCHENKLUHN, W., *Zum Verhältnis von Heligungsprechung und Kirchenbau im 13. Jahrhundert.* In *Hagiographie und Kunst*, Kerscher, G. (ed.), Berlin: Dietrich Reimer, 1993, s. 301 nl.

Kanonizácia sv. Františka bola z procedurálneho hľadiska jedna z najrýchlejších, ktorá sa kedy pod vedením Rímskej kúrie uskutočnila. Od jeho smrti 3. októbra 1226 až po *publicatio* Gregorom IX. 16. júla 1228 neuplynuli ani dva roky a samotný proces trval len niekoľko mesiacov. Františkov náprotivok z Rehole kazateľov, sv. Dominik, si od svojej smrti 6. augusta 1221 musel na kanonizáciu počkať takmer trinásť rokov, až do 3. júla 1234. Ako sa však neskôr ukázalo, rozhodujúcim dátumom pre porovnávanie kanonizačných procesov týchto dvoch postáv nie je časová perióda uplynulá medzi dátumom smrti a dátumom kanonizácie, ale je ním obdobie od oficiálneho zahájenia procesu, až po jeho zavŕšenie v *publicatiu*. V tejto súvislosti ešte takmer dva roky po Františkovej smrti chýba *petitio*, v tom čase považované za oficiálnu žiadosť o zahájenie kanonizačného procesu.⁴⁰ Existuje len opis listu (čo do pravosti je sporný) Eliáša z Cortony, Františkom menovaného najvyššieho predstaveného Rehole menších bratov, v ktorom autor informuje o smrti a zázraku stigmatizácie Františka, ale list neobsahuje nijakú formu žiadosti o zápis do zoznamu svätých.⁴¹ Za *petitio* možno potom považovať až žiadosť toho istého Eliáša z Cortony o prenesenie ostatkov sv. Františka z 29. marca 1228 za účelom stavby nového kostola v Assisi, chápaného ako *ecclesia specialis*. Kontrakt k tomu obdržal Eliáš v mene pápeža. Mesiac na to už pápež vyhlásil odpustky na stavbu nového kostola. V prípade Františkovej kanonizácie konal aktívne Rím, bez mimoriadnej účasti lokálnych cirkevných autorít, plne v duchu *reservatio papalis* a pápež sa osobne zúčastnil aj *translatia* Františkových telesných pozostatkov. *Informatio* – teda samotný priebeh procesu, sa malo uskutočniť priamo v Assisi, niekedy v období od konca mája (od 10. mája 1228 pobýval pápež v Spolete a po niekoľkých dňoch odtiaľ odišiel do Assisi) do začiatku júla 1228. Deň po Františkovom svätorečení, 17. júla 1228, bol ešte pápežom slávnostne posvätený základný kameň nového kostola.⁴² Aktívne zásahy pápeža v tomto procese sú zrejmé a poukazujú na mimoriadny záujem Ríma na rýchlejšej aprobácii kultu sv. Františka.⁴³ Pohnútky k tomu je možné nájsť už

⁴⁰ *Petitio* pritom nemuselo mať podobu písomnosti, ale mohlo sa uskutočniť formou vyslanej delegácie zloženej zo zástupcov žiadateľov, ktorá osobne navštívila pápeža. Pozri pozn. 66 v tejto kapitole.

⁴¹ Okružní list bratra Eliáša všem provinciám rádu o smrti sv. Františka. In *Františkánské prameny I*, Rím : Křesťanská akademie, 1982, s. 93–95.

⁴² SCHENKLUHN, W., *Zum Verhältnis von Heligensprechung und Kirchenbau im 13. Jahrhundert*, s. 303.

⁴³ Františkáni fungovali ako politický orgán Ríma, ktorý nikdy predtým nemal takých dobrých, prístupných a tajných agentov, mlčanlivosť dodržiujúcich diplomatov, ako učeníkov sv. Františka. Kaiser Friedrich II. und die Mendikanten. Zur Rolle der Bettelorden in den päpstlich – kaiserlichen Auseinandersetzungen im Rahmen der politischen Entwicklung Europas. In *Armut und Geschichte*, s. 273.

v Celanovom „*Vita prima*“ z roku 1229.⁴⁴

V prípade dominikánov nevystupovala Rímska kúria na čele s vtedajším pápežom tak aktívne a to aj napriek tomu, že rovnako ako sv. Františka, poznal Gregor IX. osobne aj sv. Dominika. Ako niekdajší pápežský legát v Lombardii, kardinál a ostijský biskup sa v Bologni zúčastnil na Dominikovom pohrebe, o čom nás vo svojom diele ako prvý podrobne informuje Jordán Saský.⁴⁵ Pri zrode myšlienky na kanonizáciu zakladateľa Rehole kazateľov stála podobne ako v prípade Menších bratov snaha prebudovať kostol sv. Mikuláša, v ktorom boli uložené jeho telesné pozostatky. Kostol v Bologni tým pre dominikánov nadobudol taktiež funkciu *ecclesiae specialis*. Plány na jeho prestavbu sa začali uskutočňovať už v roku 1220,⁴⁶ avšak konkrétnejšiu podobu a rýchlejšiu realizáciu začali nadobúdať od 7. júna 1221, keď Dominik zakúpil od meštana Pietra Lovella pozemky pre rozšírenie kostola a kláštora.⁴⁷ Ďalšie zvýšenie aktivít v stavebných prácach priniesol rok 1228, pričom dôvodov bolo hneď niekoľko. Okrem kanonizácie sv. Františka to bol neustále sa zvyšujúci počet nových členov rehole, v Bologni samotnej ako aj vo všeobecnosti,⁴⁸ po vôbec prvej *capitulum generalissimum*,⁴⁹ konanej v tom istom roku v Paríži, sa reholi podarilo úspešne zavýšiť úsilie etablovať sa na Parížskej univerzite,⁵⁰ z hľadiska vnútornej organizácie sa rehoľa po smrti svojho zakladateľa nedo-

⁴⁴ Porov. Kniha o svatořečení našeho blaženého Otce Františka a o jeho zázracích. In *Františkánské prameny I*, s. 161–165.

⁴⁵ „*Sed adhuc paulisper ad beati viri venerabiles redeamus exequias. Diebus igitur defunctionis sue contigit venerabilem patrem Ostiensem episcopum, sedis apostolice tunc temporis in Lombardia legatum, nunc vero Romane sedis summum pontificem papam Gregorium, venisse Bononiam...*“ Libellus Iordani de Saxonia (Libellus), MOPH XVI, n. 96, s. 71.

⁴⁶ Najskôr sa začala prestavba dormitoria a kapitulnej siene, pričom celý komplex sa mal ešte ďalej rozšíriť. SCHENKLUHN, W., *Ordines Studentes*, s. 88.

⁴⁷ „*Ego quidem Petrus Lovelli hoc instrumento venditionis in presenti in presenti jure proprio vendido, trado ac transfero tibi magistro Dominico, priori, recipienti ad honorem Dei et ecclesie Sancti Nicholai de ordine Predicatorum, tuisque fratribus et successoribus in perpetuum tres tornaturias terreni vice braide...*“ MOPH XXV, n. 174, s. 172. Alce odhaduje veľkosť zakúpených pozemkov na asi 6240m² a situuje ich južne od vodnej priekopy mesta, v blízkosti ktorej sa nachádzali najstaršie budovy komplexu. ALCE OP, V., Documenti sul convento di San Domenico in Bologna dal 1221 al 1251. In *AFP*, XLII, 1972, s. 7.

⁴⁸ „*Crescente denique fratrum numero apud Bononiam necesse erat domos et ecclesiam dilatar.*“ Libellus, MOPH XVI, n. 124, s. 84.

⁴⁹ Z tejto kapituly vzišlo prvé ucelené znenie LCO – *Liber constitutionum et ordinationum fratrum Ordinis praedicatorum*. DENIFLE OP, H., EHRLE SJ, F., *Archiv für Litteratur und Kirchengeschichte des Mittelalters I*, s. 165 n. Vydanie vlastných kodifikovaných konštitúcií výrazne prispelo k stabilizácii celej inštitúcie.

⁵⁰ Prevzatie katedry teológie dominikánmi sa stalo počinom jedinečného významu, ktorý bol už súčasníkmii kvalifikovaný ako epochálny. HOYER OP, W., *Jordan von Sachsen : Von den Anfängen des Predigerordens*. Lipsko : Benno Verlag, 2002, s. 23; WALZ OP, A., *Compendium historiae Ordinis praedicatorum*, s. 216; ILLANES, L., SARANYANA, J., *Historia teologii*, s. 83–84 a 93–94.

stala do vnútorných sporov ako Menší bratia a toto kľúčové obdobie prekonala bez väčších ťažkostí a v neposlednej rade zohral dôležitú úlohu aj spontánny rast popularity kultu budúceho svätca mimo vlastných radov. Vtedajší prior bolonského konventu, Ventura z Verony, v súvislosti so stavebnými úpravami poznamenal, že stúpajúci počet pútnikov a tých, čo hľadajú uzdravenie, ruší v malom kostole bohoslužby a chórové modlitby.⁵¹ K urýchleniu stavebnej činnosti pomohli aj odpustky, ktoré pre tento účel nevyhlásil pápež, ale jeho legát, kardinál Guiffredus prvýkrát už 12. septembra 1228⁵² a potom 22. decembra 1235⁵³ aquilejský patriarcha Berthold z Merana opäť potvrdil toto privilégium. Počas niekoľkých nasledujúcich rokov čulého stavebného ruchu⁵⁴ sa Dominikov hrob dokonca načas ocitol pod holým nebom.⁵⁵ Situácia sa zmenila po dokončení západného portálu, jeho existencia je listinne doložená z roku 1232, a o rok neskôr už bola dokončená aj južná bočná loď, tzv. *ecclesia anteriore*, kam mali byť prenesené aj kosti zakladateľa rehole.⁵⁶ Stavebný vývoj nového kostola a kláštorného komplexu sa týmito úpravami ocitol v štádiu, kedy bolo

⁵¹ „*Et hoc ideo credit et dixit, quia multi viri et mulieres veniebant ad sepulturam eius cum candelis et imaginibus et votis dicentes, quod deus operatus fuerat miracula circa eos vel suos per merita beati Dominici. Et voluerunt quidam claudere sepulturam ipsius fratris et patris beati Dominici et cooperire pannis sericis, sed fratres timentes prohibuerunt, ne ordo inde propter multitudinem turbaretur et ne aliqui dicerent, quod propter cupiditatem vel iactantiam fratres facerent predicta vel fieri paterentur.*“ Acta canonisationis, Testimonium fratris Venturae Veronensis, MOPH XVI, n. 9, s. 130–131. V podobnom duchu informoval aj Jordán Saský, keď napísal: „*Expergefacta siquidem post obitum viri dei reverentia populi, accurrentibusque multis, qui diversis infirmitatum quarumcumque premebantur molestis, ibique premanentibus diebus ac noctibus, fatebantur omnino se percepisse remedia sanitatum.*“ Libellus, Tamže, n. 122, s. 83.

⁵² „*Cum igitur ad edificationem fabricae ecclesie et claustrum Beati Nicolai ordinis fratrum Predicatorum Bononiensis nulle sint penitus nisi quod caritative sibi erogatur a christifidelibus facultates, universitatem vestram rogandam duximus attentius et hortandam et in remissionem vobis iniungimus peccatorum, quantinus locum ipsum frequentius visitantes, pias ibidem elemosinas et grata caritatis subsidia erogatis, ut per subventionem vestram tam pium opus ad finem laudabiliter perducat, et vos orationum et beneficiorum que ibi iugiter fiunt effecti participes per hec et alia bona que Domino inspirante feceritis, sempiternum mereamini premium optinere. Nos enim ad subsidium huius operis pietatis ita ex iniuncto nobis officio duximus providendum, ut quicumque de detinens aliena ea dederit ad hoc opus, ab huiusmodi peccati mole sit penitus absolutus, dummodo nesciat cui persone ea reddere teneatur*“ ALCE OP, V., Documenti sul convento di San Domenico in Bologna dal 1221 al 1251. In AFP, n. 4, s. 16.

⁵³ „*Cum igitur ad edificationem fabricae ecclesie et claustrum Beati Nicolai ordinis fratrum Predicatorum Bononiensis nulle sint penitus...*“ opakuje sa text listiny z 12. septembra 1228, „...reddere teneatur“ Tamže, n. 25, s. 38.

⁵⁴ Do roku 1233/1234 sa postupne prirobil chór, areál sa kúpami nových plôch rozšíril smerom na sever a na východ, pracovalo sa na zaklenutej časti kostola, tzv. *ecclesia interiore* s následným strhnutím korpusu starého kostola. SCHENKLUHN, W., *Ordines Studentes*, s. 88–89.

⁵⁵ „*Novis succedebitis vetera diruuntur et corpus dei famuli sub divo permansit.*“ Libellus, n. 124, s. 84.

⁵⁶ SCHENKLUHN, W., *Ordines Studentes*, s. 89.

možné uskutočniť slávnostné *translatio*.

V tom čase už dominikáni v kanonizáciách zaostávali za františkánmi o dve osoby. Dňa 30. mája 1232 sa františkánom podarilo uskutočniť kanonizáciu Antona Paduánskeho († 13. júna 1231).⁵⁷ Tento stav predstavoval pre dominikánov určitú nelichotivú vizitku a čím ďalej tým viac sa ukazovalo, že potreba podnietenia a pozdvihnutia kultu zakladateľa sa javí ako naliehavá. Skôr ako sa *translatio* mohlo uskutočniť, musela vyjsť s iniciatívou sama rehoľa. Nie je celkom presne známe, kedy malo k niečomu takému dôjsť.⁵⁸ Keďže *translatio* sa uskutočnilo 24. mája 1233, muselo byť *petitio* uskutočnené niekoľko mesiacov predtým (veľmi pravdepodobne ešte v roku 1232), berúc do úvahy priebeh stavebných prác a istú minimálnu časovú rezervu potrebnú na prípravu tak dôležitej ceremónie, vrátane vyhotovenia dôstojného sarkofágu⁵⁹ a pozvania cirkevných i svetských autorít. Okrem toho prišiel v priebehu roku 1232 do Bologne Ján z Vicenzy, prior dominikánskeho konventu v Padove, ktorý sa ako komisár zúčastnil na procese svätorečenia Anotna Paduánskeho a mal skúsenosti s prípravou, agendou a priebehom kanonizácie. Svojimi kázňami mal podnieť ostatných spolubratov a verejnosť k zvýšenej aktivite.⁶⁰ Ďalším dôvodom, prečo k *petitio* mohlo dôjsť v roku 1232 je vznik pápežskej inkvizície v roku 1231⁶¹ a pápežova snaha poveriť jej výkonom dominikánov, pričom od roku 1232 bolo v Ríme za týmto účelom vydaných niekoľko pápežských búl.⁶² Bratia na čele s magistrom rehole, Jordánom Saským, mohli vtedy

⁵⁷ SCHENKLUHN, W., *Zum Verhältnis von Heligungsprechung und Kirchenbau im 13. Jahrhundert*, s. 308.

⁵⁸ *Acta canonisationis*, MOPH XVI, s. 96.

⁵⁹ „*Neglectum est tamen et hoc, diutius fratribus interim de decenti sarcofago ordinantibus.*“ Libellus, MOPH XVI, n. 125, s. 84–85. Predtým bolo telo sv. Dominika uložené len v jednoduchej drevenej schránke. „*Lapis duriori cemento sepulcro compaginatus aufertur, et erat de suptus capsula lingea terre subflosa.*“ Tamže, n. 127, s. 86 „*Ad sepulcrum marmoreum.*“ Informácia Štefana o vložení Dominikovho sarkofágu do mramorovej hrobky. *Acta canonisationis*, *Testimonium fratris Stephani*. MOPH XVI, n. 40, s. 160.

⁶⁰ SCHEEBEN OP, H., *Der heilige Dominikus*. s. 393–395 a *Acta canonisationis*, MOPH XVI, s. 97. Význam Jána z Vicenzy pri kanonizácii sv. Dominika zostáva nevyjasnený. Bol známy ako populárny ľudový kazateľ dobrej povesti a v zachovaných výpovediach svedkov procesu ho spomenul len Štefan, vtedajší provinciál lombardskej provincie, pri príležitosti jednej jeho kázne prednesenej už po prenesení Dominikových ostatkov. „*Interrogatus quare hoc credit, respondit quod ab illo tempore, postquam frater Iohannes Vincentinus cepit predicare de fratre Dominico divinitus factam et vitam et conversationem et ipsius sanctitatem populo nunciare.*“ *Acta canonisationis*, *Testimonium fratri Stephani*, MOPH XVI, n. 39, s. 158.

⁶¹ SEGL, P., *Dominikaner und Inquisition*. In *Praedicatores Inquisitores I. : Dissertationes historicae*, XXIX, Rím : Istituto storico domenicano, 2004, s. 218–220.

⁶² Jedna z najstarších takýchto listín bola vydaná už 2. februára 1232 pre dominikánov vo Würzburgu. Tamže, s. 221. Ďalšie podobné buly, aj pre iné krajiny, s výzvami na boj proti rôznym znesvätitelom, opovrhnutiahodnostiam, bezbožným hanebnostiam a iným prejavom

využiť reholi priaznivo naklonenú vôľu Gregora IX., ktorý okrem Aragónska a nemeckých oblastí zamýšľal zveriť inkvizíciu dominikánom aj v severnom Taliansku, južnom Francúzsku a v iných oblastiach.⁶³ Hypotéza k uskutočneniu petitia v roku 1232 nahráva aj skutočnosť, že generálne kapituly sa vtedy konávali pravidelne každý rok a až do roku 1245⁶⁴ sa odohrávali výlučne v Paríži a Bologni, pričom sa v ich organizovaní tieto dve mestá pravidelne rok po roku striedali.⁶⁵ Generálna kapitula z roku 1232 sa uskutočnila v Paríži a najbližšia v nasledujúcom roku mala byť v Bologni, čo by bola na slávnostné *translatio* ideálna príležitosť. *Petitio* sa v prípade Rehole kazateľov neuskutočnilo písomnou formou, ale bližšie nešpecifikovaným a nedatovaným osobným stretnutím sa niektorých bratov s pápežom.⁶⁶ Gregor IX. slávnostné prenesenie ostatkov povolil a prítomných bratov pokarhal za nedbalý prístup k ich vznešenému otcovi. Sám pápež sa na udalosti kvôli zaneprázdneniu nemohol zúčastniť osobne a poveril ravenského arcibiskupa s jeho sufragánmi, aby ho v tejto veci zastupovali.⁶⁷ V danej situácii bratom kazateľom už nič nebránilo uskutočniť slávnostné *translatio*, výsledok ktorého mal rozhodnúť o tom, či bude nasledovať aj pápežské *informatio* a *publicatio*.

Dominikáni sa na očakávanú udalosť náležite pripravili a Štefan, provinciál Lombardskej provincie, spolu s Venturom z Verony, bolonským priorom, vynaložili všetko úsilie na to, aby jej priebeh splnil očakávané nádeje všetkých zúčastnených. Prenesenie ostatkov bolo naplánované hneď na druhý deň, po zahájení generálnej kapituly.⁶⁸ Jej konanie s istotou zabezpečilo do-

kacírstva obsahuje Bullarium Ordinis Praedicatorum (BOP), tom. I, 1215–1280, Rím, 1729. S. Inquisitionis Tribunalin Aragonie Regno Instituit. Anno 1232, Die 26 Maii: „...mandantes, quatenus per vos, & Fratres Predicatores, ac alios, quos ad hoc idoneos esse noveritis, diligenti sollicitudine perquiratis de hereticis.“ n. 52, s. 38; Fratribus Praedicatoribus per Austriam constitutis, ut contra temeratores naturae insurgant. Anno 1232, Die 3 Septembris. n. 53, s. 39; Ut contra detestabilia & nefanda flagitia viriliter agant, Fratribus Praedicatoribus in Austria constitutis praescribit. Anno 1232, Die 3 Septembris. n. 54, s. 39 a iné.

⁶³ Informuje o tom jeden z pápežských listov z 29. apríla 1233. Acta canonisationis, MOPH XVI, s. 98.

⁶⁴ V tomto roku bola tradícia Paríža a Bologne po prvýkrát prerušená konaním generálnej kapituly v Kolíne. MOPH III, s. 30.

⁶⁵ „Sequenti vero anno ibi capitulum celebretur, ubi prius debuerat celebrari.“ DENIFLE OP, I., Constitutiones antiquae Ordinis fratrum praedicatorum. In *ALKM*, De morte magistris, n. 13, s. 217.

⁶⁶ „Et alius summum pontificem dominum Gregorium adeuntibus, et predimissum negotium (k *translatiu* – pozn. autora) eidem intimarent.“ Libellus, MOPH XVI, n. 125, s. 84–85.

⁶⁷ „Ille vero, ut erat vir magni zeli et fidei, durissime illos corripuit, qui tanto patri debito honore neglexerat famulari. Scripsit igitur Ravenmati archiepiscopo, ut quia multis prepeditus ipse personaliter adesse non poterat, cum suis suffraganeis tante translationi interesse.“ Tamže.

⁶⁸ Generálne kapituly sa začínali v pondelok, po nedeli Zoslania Ducha Svätého, podľa vzoru prvej generálnej kapituly Rehole kazateľov z roku 1220. „Qui postquam fuerint congregati in ii. feria

statočné množstvo prítomných dominikánov. V noci z pondelka 23. mája na utorok 24. mája 1233 mal byť otvorený hrob a potom už prišlo na rad vytúžené *translatio*.⁶⁹ Ráno sa podľa očítých svedkov pri Dominikovom hrobe zhromaždili rehoľní spolubratia, pápežom poverený arcibiskup z Ravenny Dietrich, bolonský biskup Heinrich, ako aj biskupi z Modeny, Guala, z Brescie a Walter z Tournai,⁷⁰ mnohí iní duchovní, zástupcovia mesta na čele s podestom a ozbrojencami chrániacimi telo pred krádežou, členovia akademickej obce Bolonskej univerzity a početný zástup veriacich.⁷¹ Kľúčovým okamihom celej ceremónie bolo otvorenie dreveného sarkofágu, ktoré bratia očakávali s nemalými obavami, že uzrú telo svojho zakladateľa hemžiace sa červami a zápachajúce nedôstojným pachom.⁷² Ich obavy sa však nenaplnili a opak sa stal pravdou. Po odstránení kamenného príklopu hrobky sa z otvoru začala šíriť zázračná vôňa⁷³ a nasledovalo otvorenie samotného sarkofágu. Vôňa šíriaca s z neho pripomínala prítomným celý rad rôznych vôní, ktoré akoby pochádzali z komory plnej voňavých masť.⁷⁴ Po týchto udalostiach bol sarkofág po-

post Pentecosten, a prioribus conventualibus illius provincie et fratribus presentibus in loco, in quo electio ista facienda.“ DENIFLE OP, I., Constitutiones antiquae Ordinis fratrum praedictorum. In ALKM, De electione magistri ordinis, n. 10, s. 215.

⁶⁹ SCHEEBEN OP, H., *Der heilige Dominikus*, s. 396.

⁷⁰ Tamže, s. 398 a Acta canonisationis, MOPH XVI, s. 100.

⁷¹ „*Adest dies celebris, in qua translatio eximii doctoris celebratur. Adest et venerabilis archiepiscopus et episcoporum ac prelatorum multitudo. Adest innumerabilis diversarum terrarum populi devotio; adsunt et Bononiensium caterve armate, ne sanctissimi corporis patrocinia ipsi auferantur.*“ Libellus, MOPH XVI, n. 127, s. 86; „*In quo capitulo trasnlatum est corpus beati Dominici prima vice a venerabilibus viris archiepiscopo Ravennate et iiii- or episcopi et magistro Jordane, et plus quam trecentis fratribus aliis, qui ad capitulum venerant generale, et potestate Bononiensi cum nobilibus viris suis videbatur enim et hoc beati viri sarcofagum aclamare.*“ Generálna kapitula v Bologni z roku 1233, MOPH III, s. 3. „*Unde cum in nocte fratres venerunt ad aperiendum archam, presente potestate et multis civibus Bononiensibus et aliis honoratis viris et religiosis, episcopis et laycis.*“ Acta canonisationis, Testimonium fratris Venturæ Veronensis, MOPH XVI, n. 10, s. 131. Podobne o udalosti informovali aj iní očítí svedkovia a účastníci kanonizačného procesu ako Guilielmi de Monte Ferrato – Acta canonisationis, Testimonium fratris Guilielmi de Monte Ferrato, Tamže, n. 15, s. 135–136; brat Rudolf – Acta canonisationis, Testimonium fratris Rudolphi, Tamže, n. 34, s. 152; provinciál lombardskej provincie Štefan – Acta canonisationis, Testimonium fratris Stephani, Tamže, n. 40, s. 159 a Paulus Venetus – Acta canonisationis, Testimonium fratris Pauli Veneti, Tamže, n. 44, s. 163.

⁷² „*Sunt fratres anxii, pallent et orant timidi, illic trepidantes timore, ubi non erat timor, ne scilicet sancti Dominici corpus, quod pluvis et estui tanto tempore vili reconditum loculo, sicut illius, qui inter mortuos computabatur, patuerat, vermium scateret voragine, fetore horrido presentium odoratur graveret, et sic tanti viri devotio fuscaretur.*“ Libellus, MOPH XVI, n. 127, s. 86.

⁷³ „*Ablatio siquidem lapide cepit odor quidam mirificus ex foramine exalare, cuius fragrantia asstantes attoniti mirabantur quid esset.*“ Tamže, n. 128, s. 86–87.

⁷⁴ „*Removeri iubent capse tabulam, et ecce apoteca unguentorum, paradisis aromatum, hortus rosarum, campus liliorum et violarum ac omnium florum suavitas victa perhibetur.*“ Tamže, n. 128, s. 87; „*Et cum elevatus fuisset lapis, exivit inde mirabilis et suavissimus odor et omnibus, qui ibi*

destom mesta uzatvorený a nasledovala oktáva slávnostných bohoslužieb na mieste nového odpočinku Dominikových telesných pozostatkov,⁷⁵ ktoré boli prenesené v slávnostnej procesii samotnými bratmi na čele s magistrom rehole Jordánom Saským.⁷⁶ Po ôsmich dňoch slávenia oktávy bol sarkofág taktiež za prítomnosti podestu mesta, magistra rehole Jordána, provinciála Štefana, početných bratov dominikánov a mešťanov opäť otvorený, a telesným pozostatkom bola vzdaná náležitá úcta pobožkaním Dominikovej lebky.⁷⁷ Pri tejto príležitosti sa nanovo potvrdila prítomnosť vznešenej vône,⁷⁸ čo spolu s ostatnými súvisiacimi udalosťami zainteresovaných presvedčilo k podniknutiu ďalších krokov vedúcich k zahájeniu vlastného kanonizačného procesu. Svedkov týchto udalostí bolo nemalé množstvo a v ich radoch boli okrem rehoľníkov a duchovenstva aj vážení členovia mestskej komúny a univerzity. Po týchto udalostiach sa v nasledujúcich dňoch, ale najskôr týždňoch, sformovala delegácia tvorená bolonským biskupom Heinrichom, podestom, zástupcami univerzity a urodzenými mešťanmi a odišla k Rímskej kúrii osobne dosvedčiť zázraky

erant, incognitus et talis qui videbatur superare omnia aromata nec videbatur habere odorem alicuius rei humane. “Acta canonisationis, Testimonium fratris Venturae Veronensis, MOPH XVI, n. 10, s. 131. Rovnako sa vyjadřili aj ďalší očití svedkovia a neskôr účastníci procesu. Guilielm de Monte ferrato – Acta canonisationis, Testimonium fratris Guilielmi de Monte Ferrato, Tamže, n. 15, s. 135–136; brat Rudolf – Acta canonisationis, Testimonium fratris Rudolfi, Tamže, n. 34, s. 152; provinciál lombardskej provincie Štefan – Acta canonisationis, Testimonium fratris Stephani, Tamže, n. 40, s. 159 a Paulus Venetus – Acta canonisationis, Testimonium fratris Pauli Veneti, Tamže, n. 44, s. 163.

⁷⁵ SCHEEBEN OP, H., *Der heilige Dominikus*, s. 398; „*Celebrantur missarum sollempnia ab archiepiscopo, et quia tercius dies Pentecosten enituit, «Accipite iucunditatem glorie vestre» in introitu chorus intonant.*“ Libellus, MOPH XVI, n. 129, s. 87.

⁷⁶ „*Et nunc cum reverentia et devotione magister accepit ossa cum pluribus fratribus de antiqua capsula at posuerunt et in nova capsula, quam capsula ipse testis et magister Iordanis cum aliis fratribus.*“ Acta canonisationis, Testimonium fratris Stephani, MOPH XVI, n. 40, s. 159.

⁷⁷ „*Idem sepulcrum quod in octava die apertum fuit, presente potestate Bononiensi et multis aliis civibus et magistro Iordane et priore provincialiet multis aliis prioribus et fratribus ordinis presentibus et tunc magistro Iordane tenete in manibus suis caput dicti fratris Dominici et ultra osculati fuerunt cput, sentientes eundem inenarrabilem odorem.*“ Acta canonisationis, Testimonium fratris Venturae Veronensis, Tamže, n. 10, s. 132.

⁷⁸ V rámci dominikánskych svedectiev to potvrdzujú viacerí očití svedkovia a ako fakt to do svojich uzáverov prijala aj generálna kapitula, ktorá prebiehala v tom čase v Bologni. „*Si manu, si cingulo, si aliqua re tangebatur corpus, pre tempus prolixum odor ille remanebat.*“ Libellus, MOPH XVI, n. 128, s. 87; „*In prima autem apericione sepulcri tanta odoris suavitate repleti sunt omnes ac si celestium cella aromatum patuisset.*“ Generálna kapitula v Bologni z roku 1233, MOPH III, s. 3; „*Item dixit, quod post translationem fratris Dominici sensit ibi magni odoris suavitatem in deosculacione ossium, et aspectu et odorato eorum, et talem odorem nunquam meminit se sensisse.*“ Acta canonisationis, Testimonium fratris Amizi Mediolanensis, MOPH XVI, n. 19, s. 138; „*Item dixit, quod post translationem corporis beati fratris Dominici odorem mirabilem suavissimum sensit egredientem ex ossibus eius.*“ Acta canonisationis, Testimonium fratris Bonivisi, Tamže, n. 23, s. 142–143.

sprevádzajúce *translatio*.⁷⁹ Samotní dominikáni v tomto sprievode podľa všetkého zastúpení neboli.⁸⁰ Zmienku o ich prípadnej účasti na sprievode nenájde-
me vo výpovedi žiadneho z účastníkov procesu a nenachádza sa ani u Jordána
Saského, ani v textoch generálnej kapituly, ktorá by o takomto počine musela
vedieť. Ako najpravdepodobnejšie vysvetlenie sa javí konštatovanie, že v tejto
fáze sa rehoľníci rozhodli zostať trochu bokom hlavného diania a prenechali
iniciatívu svedkom, ktorí neboli z radov dominikánov, čím by sa ich úmysel
svätorečiť Dominika istým spôsobom univerzalizoval a rozšíril by sa okruh
tých, ktorí na tom mali záujem.

⁷⁹ SCHEEBEN OP, H., *Der heilige Dominikus*, s. 399 a Acta canonisationis, MOPH XVI, s. 101.

⁸⁰ Tamže.

3. 3. Proces a svätorečenie

Bolonskému posolstvu sa v Ríme podarilo pomerne rýchlo dosiahnuť splnenie svojej požiadavky a dňa 13. júla 1233 uzrela svetlo sveta pápežská bula, ktorou snaha o Dominikove svätorečenie vstúpila do fázy *informatio*, čím celý proces nadobudol oficiálnu a kúriou kontrolovanú podobu.⁸¹ Bula nariadila preskúmanie života, rehoľných počiatkov a zázrakov tohto „vynikajúceho brata“⁸² a zároveň v Bologni ustanovila v súlade s *plentitudo potestatis* troch komisárov, ktorí boli ako zástupcovia kúrie v priebehu celého procesu zodpovední za vypočúvanie svedkov, zhromažďovanie a overovanie dôkazov a za formálnu stránku procesu. Komisármi sa stali magister Tankred, bolonský arcidiakon (kanonista), Tomáš, prior od sv. Márie de Rheno (neskorší biskup v Imole) a brat Palmerius, augustiniánsky kanonik kostola sv. Trojice v Campagnole.⁸³ Súčasťou „tímu“ bol ešte cisársky notár Aldrevandus (Aldrovandinus, Oldebrandus Theobaldi, existuje niekoľko písomných variant jeho mena), úlohou ktorého bolo zostaviť písomnú správu z priebehu celého procesu.⁸⁴ Svojho vlastného zástupcu v kanonizačnom procese mala pochopiteľne aj rehoľa ako jeho inštitucionálny žiadateľ a iniciátor. Z radov dominikánov sa ním stal Filip z Vercelli a nazýval sa *procurator*.⁸⁵ Brat Filip bol do tejto funkcie potvrdený bolonským priorom Venturom z Verony a kapitulou konventu.⁸⁶

⁸¹ Od skončenia slávenia *translatia* až po vydanie buly uplynulo len šesť týždňov, čo vzhľadom na prípravu, ktoré vyslaniu delegácie určite predchádzali, vrátane cesty z Bologne do Ríma, môže svedčiť o priaznivom postoji Gregora IX. k celej tejto kanonizačnej kauze. Jordán Saský o pápežovej náklonnosti k osobe Dominika informoval už v súvislosti s dominikánskym posolstvom (*petitio*) ktoré sa ku kúrii vydalo so žiadosťou o *translatio* pravdepodobne počas roku 1232. „*Subiunxit autem (Gregor IX.): «Novi virum totius apostolice regule sectatorem, quem et in celis non est ambiguum ipsorum glorie copulatum.»*“ Libellus, MOPH XVI, n. 125, s. 84–85.

⁸² „*Vitam et conversationem predicti fratris, quibus Deo et hominibus noscitur placuisse necnon miracula.*“ „*Archiepiscopo Bononiensi, & aliis nonnullis, ut inquirent de Miraculis Fratris Dominici, Patris nostri.*“ BOP I, 1215–1280, n. 89, s. 57–58.

⁸³ „*Hec sunt testimonia recepta super vita, conversatione et transitu beati Dominici, fundatoris ordinis Praedicatorum ... per magistrum Tancredum, archidiaconum Bononiensem, et Thomam, priorem sancte Marie de Rheno, et fratrem Palmerium ecclesie Campagnola Bononiensis*“ BOP I, 1215–1280, n. 89, s. 57–58 a tieto mená potvrdzuje aj zápis z prvého zasadacieho dňa kanonizačnej komisie zo dňa 6. augusta 1233. *Acta canonisationis*, MOPH XVI, s. 108 a Tamže, n. 1, s. 123.

⁸⁴ „*Aldrevandus quondam Tebaldi, auctoritate imperiali notarius.*“ *Acta canonisationis, Testimonium fratris Frugerii Pennensis*, Tamže, n. 49, s. 167.

⁸⁵ Neskôr sa táto funkcia procesu nazývala aj advokát alebo postulátor. *Acta canonisationis*, MOPH XVI, s. 101.

⁸⁶ „*Et sunt introducti a fratre Philippo Vercellensi eiusdem ordinis canonico, constituto procuratore a fratre Ventura priore conventus et ecclesie sancti Nicolai ordinis fratrum predicatorum de*

Úlohou prokurátora bolo predstavovať a uvádzať pred komisárov jednotlivých svedkov procesu, ktorý sa po formálnej stránke odohrával medzi žiadateľom a prokurátorom na jednej strane a Svätou stolicou v zastúpení komisármi na strane druhej.⁸⁷ Prokurátor mal za úlohu pripraviť sumár (nazývaný *articuli interrogatori* alebo *capitula*) zo života, zázrakov, udalostí, činov a čností kandidáta, presne podľa vopred pripravených bodov.⁸⁸ *Articuli* alebo *capitula* poslúžili dvojakému významu. Podali komisárom spoľahlivé poznatky o osobe, povesti a prípadnej svätosti kandidáta a zároveň poslúžili kontrolnému a oवरovacíemu mechanizmu pri údajoch vypovedaných svedkami procesu.⁸⁹

Vzhľadom na to, že Dominik nemalú časť života prežil v Toulouse (pre tamojšiu komunitu dominikánov boli vydané aj prvé univerzálne privilégia) a v jeho okolí, bola komisármi za účelom doplnkového preskúmania celej kauzy listinou z 19. augusta 1233 zriadená subkomisia s tromi subkomisármi.⁹⁰ Subkomisármi sa stali Peter, opát od sv. Saturnina v Toulouse, Raimund Donát, arcidiakon od sv. Štefana v Toulouse a arcidiakon Poncius, tiež od sv. Saturnina v Toulouse.⁹¹ K dispozícii mali ešte ďalších štyroch duchovných. Z nich Rajmund, prior z Prouville a Peter z Agen boli dominikáni. Roger de Aura ako prior a Rajmund de Vilario boli augustiniáni od sv. Antona de Frédélas v Pamier.⁹² Všetci svedkovia boli zaviazaní prísahou a komisári im jednotlivo a oddelene od ostatných kládli otázky týkajúce sa života a zázrakov kanonizovaného. Svedkovia museli presne vedieť, či majú svoje poznatky z videnia alebo počutia, z osobnej skúsenosti s kandidátom svätorečenia, alebo len sprostredkovane. Taktiež boli podrobení konfrontácii časových a miestnych údajov⁹³ a zároveň bol o všetkom v náležitej forme notárom písomne vedený protokol.⁹⁴

Bononia et a capitulo eiusdem ecclesie, congregato more solito ad sonum campane in ipso capitulo.“ Zápis z prvého zasadacieho dňa kanonizačnej komisie 6. augusta 1233. Tamže, n. 1, s. 123.

⁸⁷ Tamže, s. 102–103.

⁸⁸ Tamže, s. 108. V zápisoch bolonskej časti procesu o nich výslovné zmienky nenájdeme, ale v toulouskej časti procesu sú zmieňované výslovne v siedmich prípadoch. Napr. „*Et credit omnia predicta capitula esse vera.*“; „*Et ailia capitula predicta vera esse credit.*“; „*Dixit se scire et credere omnia capitula predicta esse vera.*“ a podobne. Testes Tolosani, Tamže, n. 7–17, s. 179–182.

⁸⁹ Tamže, s. 109.

⁹⁰ Tamže, s. 110.

⁹¹ „*Petrus, dictus abbas sancti Saturnini de Tholosa, Raymundus Donatus archidiaconus sancti Stephani de Tholosa et Pontius archidiaconus ecclesie sancti Saturnini de Tholosa, salutem et reverentiam.*“ Testes Tolosani, Tamže, s. 169 a 176.

⁹² „... *per viros reverendos Raimundum priorem de Pruliano et Petrum Agonnensem, fratres Praedicatorum ordinis, necnon Rogerium de Aura priorem sancti Antonini et Raimundum de Vilario cellararium sancti Antonini ...*“ Tamže, n. 2, s. 176–177 a SCHEEBEN OP, H., *Der heilige Dominikus*, s. 404.

⁹³ Acta canonisationis, MOPH XVI, s. 103.

⁹⁴ Tamže, s. 106.

Vypočúvanie svedkov sa v Bologni začalo v deň výročia Dominikovej smrti 6. augusta 1233 a prvým vypočutým bol Ventura z Verony, prior bolonského konventu.⁹⁵ Celkovo bolo komisiou v Bologni vypočutých deväť svedkov, všetci boli členmi Rehole kazateľov v rôznych funkciách a posledné zaznamenané vypočúvanie sa uskutočnilo 16. augusta 1233.⁹⁶ V Toulouse bola situácia iná. Vypočúvanie sa pravdepodobne začalo niekedy po ukončení boloňských výsluchov a vypočutých bolo podstatne viac svedkov, a nielen z radov dominikánskych rehoľníkov. Medzi svedkami, ktorých bolo viac ako tristo, boli aj svetskí duchovní, členovia iných rádov a laici muži i ženy.⁹⁷

Po skončení vypočúvaní bol notár povinný v čo najkratšom čase skoncipovať písomnú podobu aktov (*acta canonisationis*), ktorú po formálnej stránke overoval ďalší pápežský, prípadne cisársky notár.⁹⁸ S písomným materiálom kanonizačných aktov sa potom komisári odobrali do Ríma, kde celý proces predstavili, priblížili jeho priebeh a agendu odovzdali na posúdenie príslušným cirkevným hodnostárom kúrie nazývaným *capellani papae*.⁹⁹ Títo zase o všetkom informovali priamo pápeža a jemu ako najvyššej cirkevnej autorite prislúchalo právo vyniesť konečný a definitívny rozsudok o kandidátovi svätosti, ktorý bol buď svätorečený, alebo nebol uznaný za svätca a jeho kauza bola ukončená bez kanonizácie a uložená *ad acta*.¹⁰⁰ Dominikov proces prebehol hladko, bez väčších komplikácií a po troch mesiacoch od slávnostného *translatia* sa akty jeho procesu už nachádzali na posúdení v Ríme. Napriek tomu, že sám Gregor IX. o Dominikovej osobnej svätosti nepochyboval (pozn. 81 v tejto kapitole), v štádiu, keď sa agenda procesu už nachádzala vo fáze kuriálneho posudzovania, mohlo celej kauze pomôcť spísanie zázrakov a života kandidáta svätosti mimo

⁹⁵ „Die VI intrate agosto, frater Ventura Veronensis presbiter et prior conventus ordinis fratrum predicatorum de Bononia, primum testis iuratus dixit...“ Acta canonisationis, Testimonium fratris Venturae Veronensis, Tamže, n. 2, s. 123.

⁹⁶ Okrem Venturu z Verony svedčili ešte Viliam z Monteferrato, Amizo z Milána (prior z Padovy), Bonvisus z Piacenzy, Ján z Navarry, Rudolf z Faenzy (rektor a kaplán od sv. Mikuláša v Bologni), Štefan Hispánsky (provinciál lombardskej provincie), Pavol z Benátok a Fruger z Penny. „Hec sunt testimonia recepta super vita, conversatione et transitu beati Dominici, fundatoris ordinis Praedicatorum.“ Tamže, n. 1–49, s. 123–167.

⁹⁷ Menovitý zoznam svedkov v Toulouse obsahuje mená 26 svedkov a zvyšní sú menovaní len všeobecne ako svedok (*testis*). „In fine autem huius littere posita erant ultra trecenta nomina hominum, virorum et mulierum sub iuramento testificantium supradicta, inter quos erant multi religiosi et presbiteri, clerici, sanctimoniales et alie persone honeste et digne.“ Medzi menovanými boli napríklad Peter, opát cisterciátskeho opátstva v Boulbonne, premonštrátsky kanonik Rajmund Garaldus z Olers, diecézny kňaz Peter Bruneti, Viliam III., opát kláštora sv. Pavla v Narbonne a iní. Testes Tolosani, Tamže, n. 1–26, s. 168–187.

⁹⁸ Acta canonisationis, MOPH XVI, s. 106.

⁹⁹ Tamže.

¹⁰⁰ Tamže.

existujúcich úradných záznamov procesu. Z hľadiska literárneho druhu prichádzalo do úvahy spísanie zázrakov na jeho príhovor (*miracula*), alebo taká verzia jeho životopisu, ktorá by obsahovala heroické čnosti a nadprirodzené javy (*vita*).¹⁰¹ Menší bratia taktiež v období, ktoré tesne predchádzalo samotnému Františkovmu svätorečeniu pripravovali prvý životopis svojho zakladateľa.¹⁰² Najstarší písomný prameň dominikánskej rádovej proveniencie, ktorý túto potrebu reflektuje a literárne prepája *vita* i *miracula*, vznikol v rokoch 1231/1232 a dokončený bol niekedy v roku 1233 po *translatiiu*. Jeho autorom bol vtedajší najvyšší reholný predstavený, prvý Dominikov nástupca v tomto úrade, nemecký dominikán Jordán Saský. Úplná redakcia jeho diela bola podľa posledných uskutočnených výskumov definitívne ukončená v roku 1234, pred vyhlásením Dominikovho svätorečenia.¹⁰³ Samotný Jordán svoje dielo nijako konkrétne nenazval. Zaužívalo sa nazývať ho podľa jednej vety v 3. kapitole: „...*de principiis ordinis, de vita et miraculis beati viri patris nostri Dominici, de aliis quoque quibusdam fratribus,*“¹⁰⁴ z čoho vznikol skrátený názov „*De principiis Ordinis praedicatorum*“ K tejto verzii názvu neskôr pribudlo slovo *libellus*, z čoho vznikol názov – „*Libellus de principiis Ordinis praedicatorum,*“ ktorým sa celé dielo označovalo.¹⁰⁵

¹⁰¹ Keďže Dominik nebol mučeník, neprichádzal do úvahy príbeh mučeníctva (*passio*).

¹⁰² Prvý životopis sv. Františka od Tomáša z Celano bol pápežom Gregorom IX. schválený 25. februára 1229 a je preto veľmi pravdepodobné, že jeho napísanie bolo objednané ešte pred Františkovou kanonizáciou. In *Františkánské prameny I*, s. 99.

¹⁰³ Porov. Acta canonisationis, MOPH XVI, s. 3–24 a HOYER OP, W., *Jordan von Sachsen : Von den Anfängen des Predigerordens*, s. 18–26.

¹⁰⁴ Acta canonisationis, MOPH XVI, s. 4 a 26.

¹⁰⁵ Rádový spisovateľ Gerald Frachet OP (1195–1271) o tom informuje, keď vo svojom diele *Vitae fratrum praedicatorum* píše: „...*libello, quem de inicio ordinis edidit.*“ MOPH I, s. 60, 116, 126, 249 a 326.

3. 4. Počiatok kultu

Po dokončení „*Libellu*“ a odovzdání všetkých aktov a dokumentov vypracovaných na podnet kúrie v priebehu procesu a ich posúdení rímskym konzistóriom sa Gregor IX. rozhodol Dominika svätorečiť. Slávnostné defilé niekoľkoročného úsilia Rehole kazateľov – *publicatio*, nadobudlo triumfálnu podobu v pápežskej bule „*Fons sapientiae*“ z 3. júla 1234.¹⁰⁶ Pápež ju vydal v Rieti a z hľadiska formy mala písomnosť podobu *bullae minor*.¹⁰⁷ V texte pápež vymenúva jednotlivé kategórie Božích služobníkov od počiatku kresťanstva, až prišiel k predstaviteľovi novej formy svätosti, sv. Dominikovi.¹⁰⁸ Vyzdvihuje jeho osobnosť, založenie Rehole kazateľov a jeho účinkovanie ako dielo Ducha Svätého prichádzajúce cirkvi na pomoc takpovediac v hodine dvanásť.¹⁰⁹ Po týchto udalostiach už nič nebránilo tomu, aby sa v reholi mohlo rozšíriť aj oficiálne liturgické slávenie spomienky na sv. Dominika ako svätého patróna a nebeského ochrancu rehole (*sanctus protector ordinis*). Minimálne v Bologni muselo mať svoju liturgickú podobu už krátko po kanonizácii a 27. augusta 1238 vydal pápež Gregor IX. pre tamojšiu komunitu a kostol svedné privilegium pre všetkých, ktorí ho počas dňa slávenia svätcovho sviatku a jeho oktávy zbožne navštívia.¹¹⁰ Pre celú reholu sa výzvy k pravidelnému liturgickému sláveniu kultu zakladateľa rehole objavujú až od roku 1239. Vtedajšia generálna kapitula v Paríži povzbudzuje k slúženiu konventných omší jedenkrát do týždňa k úcte sv. Dominika a na sviatok určuje deväť liturgických čítaní, antifóny a spevy pre ranné chvály a večery.¹¹¹ Deň pamiatky svätca (*memoria*) sa niesol úplne v jeho znamení a tak ako Kristovi patrí celý rok – *annus dominini*, tak patrí

¹⁰⁶ Bula sa začína slovami: „*Fons sapientie verbum patris dominus Ihesus Christus...*“ Fons sapientie, MOPH XVI, s. 190–194.

¹⁰⁷ Tamže, s. 112.

¹⁰⁸ Bula menovite uvádza Abraháma, Mojžiša, sv. Benedikta a sv. Bernarda. Fons sapiente, Tamže, s. 190–194.

¹⁰⁹ „...occurente hora undecima, cum dies iam declinasset ad vesperum..., spiritum sancti Dominici suscitavit, et fervorem divine predicationis inmitum..., et fulgurante mentes lapideas impiorum omnis hereticorum secta contremuit, omnis ecclesia fidlium exultavit. Pastor et dux inclitus in populo Dei factus, novum Predicatorum ordinem instituit meritis, ordinavit exemplis, nec miraculis confirmare desiit evidentibus et probatis.“ Tamže.

¹¹⁰ „Vos libenter hortantes, omnibus vere penitentibus & confessis, qui ad ecclesiam B. Dominici Confessoris Fratrum Praedicatorum de Bononia in die festivitatis, vel infra Octavas ejusdem, cum devotione accesserint.“ BOP I, 1215–1280, s. 102.

¹¹¹ „Admoneus ut fratres nostri si vacaverit semel in septimana celebrent in honorem beati Dominici missam conventualem et quod in festis ix. lectionum dicatur ad vespas ad memoriam antiphona. Transit pauper ad laudes antiphona, Carnis vigor ad secundas vespas.“ Generálna kapitula v Paríži z roku 1239, MOPH III, s. 11.

svätému jeho deň – *dies sancti*.¹¹² V Dominikovom prípade sa z liturgického hľadiska v reholi časom ustálili dva dátumy zasvätené každoročnej slávnosti na jeho počesť. 24. máj ako spomienka na *translatio* a 8. august¹¹³ ako *dies natalis*, čiže dátum smrti, respektíve zrodenia sa pre nebo.¹¹⁴

K definitívnemu potvrdeniu tohto kultu došlo v štatútoch tretieho magistra rehole, Jána z Wildeshausen (označovaný aj ako Ján Teutónsky), 12. júna 1244.¹¹⁵ Od druhej polovice tridsiatych rokov pokračovala tvorba rádovej hagiografickej spisby týkajúca sa osoby sv. Dominika. V rokoch 1235–1239 vznikla „*Legenda Petri Ferrandi*“ (nazývaná aj „*Legenda prior*“), ktorej autorom bol dominikán Petrus Ferrandus.¹¹⁶ V štyridsiatych rokoch pribudla „*Legenda Constantini Urbevetani*“ od ďalšieho dominikána, Konštantína z Orvieto, napísaná v rokoch 1246–1247.¹¹⁷ Začiatkom päťdesiatych rokov dominikán Bartolomej z Tridentu pridal k rozrastajúcej sa rádovej hagiografickej kolekcii svoju legendu „*De vita s. Dominici et de corporis eius translatione*.“¹¹⁸ Medzi tým generálna kapitula v Kolíne v roku 1245 nariadila všetkým bratom, ktorí by čokoľvek vedeli o zázrakoch sv. Dominika, aby o tom vydali svedectvo, a aby to bolo zapísané.¹¹⁹ Je zaujímavé, že aj Menší bratia na svojej generálnej kapitule v Janove roku 1244¹²⁰ vydali podobné nariadenie¹²¹ v súvislosti so sv.

¹¹² ANGENENDT, A., *Heilige und Reliquien : Die Geschichte ihres Kultes vom frühen Christentum bis zur Gegenwart*, s. 129.

¹¹³ In *Proprium officiorum Ordinis praedicatorum*, Rím : S. Sabinae, 1982, s. 376 a 473.

¹¹⁴ *Dies natalis*, ako deň pozemskej smrti a zároveň moment, keď svätý vstupuje do nebeského kráľovstva sa presadil v 3. a 4. storočí. ANGENENDT, A., *Heilige und Reliquien : Die Geschichte ihres Kultes vom frühen Christentum bis zur Gegenwart*, s. 129. Vzhľadom na to, že sv. Dominik zomrel 6. a nie 8. augusta, nebol tento dátum slávania *dies natalis* v tom pravom slova zmysle. Už Gregor IX. stanovil slávenie sviatku sv. Dominika na 5. august, lebo v liturgickom kalendári bol 6. august už „obsadený“ sviatkom sv. Sixta (116–125), pápeža a mučenika. Od roku 1457 pripadlo na 6. august slávenie Premenenia Pána a keď Pavol IV. (1555–1559) preniesol sviatok Panny Márie Snežnej na 5. august, tak slávenie sviatku sv. Dominika bolo na istý čas preložené dokonca na 4. august. HINNEBUSCH OP, W., *The History of the Dominican Order I*, s. 108.

¹¹⁵ *Miracula Sancti Dominici*, MOPH XXVI, s. 24.

¹¹⁶ *Legenda Petri Ferrandi*, MOPH XVI, s. 204.

¹¹⁷ Autor sa sám v prológu označuje ako „*frater Constantius*“. V roku 1250 sa stal biskupom v Orvieto. Ako predloha k napísaniu jeho legendy mu poslúžila predchodkyňa z pera Petra Ferrandiho. *Legenda Constantini Urbevetani*, MOPH XVI, s. 273, 283 a 286.

¹¹⁸ O živote sv. Dominika a prenesení jeho ostatkov. Dielo vzniklo medzi rokmi 1245–1251. FRA-CHET OP, G., *Životy bratří*. Praha : Krystal OP, 2004, s. 11.

¹¹⁹ „*Et mandamus omnibus fratribus qui aliquod miraculum de beato Dominico sciunt, preter ea que in vita sua scripta sunt, quanto poterunt testimonio, equenti capitulo scribant.*“ Generálna kapitula v Kolíne z roku 1245, MOPH III, s. 33.

¹²⁰ Na tejto kapitule bolo schválené znenie druhého životopisu sv. Františka od Tomáša z Celano. MOPH XXVI, s. 21–27.

¹²¹ Na generálnej kapitule Menších bratov o rok neskôr (1245) v Grecciu na tieto výzvy zaujíma-

Františkom a sv. Antonom z Padovy, čo pravdepodobne už v roku 1246 rezultovalo v zbierke „*Dialogus de gestis sanctorum fratrum minorum*.“¹²² O niečo podobné sa usilovali aj dominikáni a po výzve z roku 1245 nasledovali ďalšie, ktoré zahŕňali už aj osobu Petra Veronského.¹²³ V roku 1247 sa rímska provincia domáhala aby každý kláštor vlastnil maliarsku podobizeň sv. Dominika,¹²⁴ čo bolo v roku 1254 rozšírené aj o podobizeň sv. Petra Veronského a o koncipovanie litánií k obidvom svätcom.¹²⁵ O dva roky neskôr prišla z generálnej kapituly v Paríži požiadavka na umiestnenie týchto obrazov na čo naj dôstojnejšie miesto v kláštoroch.¹²⁶ Ešte predtým, dňa 31. decembra 1252, obdržal dominikánsky kardinál Hugo di Santo Caro od Apoštolskej stolice poverenie k prebudeniu a oživeniu kultu sv. Dominika a sv. Petra Veronského v kresťanských kostoloch celého sveta.¹²⁷ Pri recitovaní oficiá sa malo dodržiavať deväť až dvanásť lekcí, vznikli litánie k obom svätcom a počas slávnia ich sviatkov bolo možné získať odpustky.¹²⁸ Pápež Alexander IV. (1254–1261) pripomenul dominikánom v bule z 21. januára 1255, že majú povinnosť slávnostne sláviť sviatok svojho zakladateľa.¹²⁹ O niečo neskôr na takéto výzvy osobne zareagoval aj vtedajší najvyšší predstavený Rehole kazateľov, Humbert z Romans, a v liste z roku 1256 nariadil provinciálom, aby zozbierali materiál nielen o Dominikovi, ale aj o „príbehoch a skutkoch, ktoré sa udiali v reholi, alebo v spojitosti s ňou, skôr ako sa na všetko zabudne.“¹³⁰ V tom pokračovala aj generálna kapitula z toho istého roka v Paríži pričom zopakovala výzvy

vým spôsobom zareagovali žijúci pamätníci a súčasníci sv. Františka v dokumente s názvom „List najstarších žijúcich spolubratov sv. Františka kapitule v Grecciu,“ keď skonštatovali, že „*Zázraky nespôsobujú svätosť, ale sú len jej prejavom.*“ VAUCHES, A., Svätec. In *Středověký člověk a jeho svět*, s. 285.

¹²² MOPH XXVI, s. 23.

¹²³ „*Fratres qui sciunt vel scient in antea aliqua miracula pertinencia ad beatum Dominicum vel beatum Petrum que non sunt scripta priori Bononiensi scribant pertinencia ad beatum Dominicum, priori vero Mediolanensi pertinencia ad beatum Petrum et illi habeant curam redigenti in scriptis ad perpetuam memoriam.*“ Generálna kapitula v Miláne z roku 1255, MOPH III, s. 76–77.

¹²⁴ VICAIRE OP, H., *Dominik i jeho Bracia Kaznodzieje*. Poznaň : W Drodze, 1985, s. 304.

¹²⁵ „*Item. Priores et alii fratres. curam habeant diligentem. quod nomen beati Dominici et beati Petri martiris. in calendariis et in litaniiis scribantur. et picture fiant in ecclesiis. et quod fiant festa eorum.*“ DB, s. 316.

¹²⁶ „*Item. Apponatur diligencia; quod festum beati Dominici et beati Petri. ubique celebretur. et quod ymagines eorum in locis congruentibus depingantur. et nomina eorum in calendariis et litaniiis et martirologiis annotentur.*“ DB, s. 336.

¹²⁷ VICAIRE OP, H., *Dominik i jeho Bracia Kaznodzieje*, s. 302.

¹²⁸ Tamže.

¹²⁹ „*Ordinavit et statuit, festivitatem beati Dominici Confesoris Fundatoris Ordinis Fratrum Praedicatorum ubique debere solemniter celebrari.*“ BOP I, 1215–1280, s. 268.

¹³⁰ List bl. Humberta z Romans, magistra Rehole bratov kazateľov. FRACHET OP, G., *Životy bratří*, s. 8.

z predchádzajúcej kapituly v Miláne (pozn. 123 v tejto kapitole).¹³¹ Z množstva materiálu, ktorý bol následne zozbieraný, zostavil dominikán Gerard Frachet dielko pod názvom „*Vitae fratrum Ordinis praedicatorum*“,¹³² ktoré rádoví predstavení odobrili v roku 1260 a v tom istom roku bolo aj prvýkrát vydané.¹³³ Veľmi pravdepodobne v tom istom roku dokončil svoju legendu aj Humbert z Romans.¹³⁴ Keďže v nasledujúcich desaťročiach sa produkcia *vitae*, *miracula* a *legendae* zvyšovala, rozhodol sa v poradí dvanásty magister rehole, Bérenger de Landorra, vydať ucelenú zbierku dominikánskej histórie a v roku 1314 prijal na svoju dobu monumentálne historické dielo od Bernarda Gui, ktoré obsahovalo diela dominikánskej proveniencie rôznej literárnej formy.¹³⁵

Začiatkom 14. storočia už Rehoľa kazateľov disponovala dostatočným množstvom textov, ktoré svojou povahou patrili do hagiografickej produkcie a samotný kult zakladateľa bol aj v liturgickej podobe pevne etablovaný. Z praktického hľadiska to malo nemalý význam pre uchovanie vlastnej tradície a aktualizovanie spomienky na zakladateľa. Rádová spisba a jej publicita vo vlastných radoch ale i mimo nich, sa stala akýmsi logickým završením celého procesu započatého snahou o Dominikove svätorečenie. Ako sme sa v predchádzajúcich riadkoch pokúsili naznačiť, v kanonizačných procesoch obidvoch zakladateľov mendikantských reholí zohrala dôležitú úlohu motivácia prestavať kostoly a kláštory, v ktorých sa nachádzali ich telesné pozostatky.¹³⁶ Prestavba obidvoch svätýň v Bologni aj v Assisi sa začala v približne rovnakom čase. Napriek tomu došlo v prípade dominikánov k istému spomaleniu a dočasnému zastaveniu tohto úsilia, čo prinieslo oneskorenie Dominikovej kanonizácie až o trinásť rokov po jeho smrti. Tieto skutočnosti boli z hľadiska rehole ako inštitúcie podmienené vonkajšími i vnútornými faktormi. Pri pokuse zhodnotiť ich, sa opäť nevyhneme čiastočnému porovnaniu s Menšími bratmi.¹³⁷ V súperení s nimi ťahali dominikáni v tomto zmysle slova za

¹³¹ „*Quicumque prior sciverit vel audiverit aliquod miraculum vel factum edificatorium contigisse in ordine vel propter ordinem, scribat magistro diligenter ut possint in posterum reservari ad utilitatem futurorum.*“ Generálna kapitula v Paríži z roku 1256, MOPH III, s. 83.

¹³² Podľa historika Guy Bedouvella OP zohrávajú „*Vitae Fratrum*“ v dominikánskej rádovej tradícii asi takú úlohu, akú vo františkánskej tradícii zohrávajú „*Fioretti*“. HINNEBUSCH OP, W., *Kleine Geschichte des Dominikanerordens*, s. 17.

¹³³ Generálna kapitula z roku 1260, konaná v Štrasburgu, sa však o tom nezmieňuje. QUÉTIE, I., ECHARD, I., *Scriptores Ordinis Praedicatorum I*, Paríž, 1719, s. 260.

¹³⁴ *Legenda Humberti Romani*, MOPH XVI, s. 365.

¹³⁵ MOPH XXVII., s. 22 a MOPH XXVI., s. 111–126.

¹³⁶ SCHENKLUHN, W., *Zum Verhältnis von Heligensprechung und Kirchenbau im 13. Jahrhundert*, s. 310.

¹³⁷ Istá forma porovnávania oboch zakladateľov žobravých rádov nebola cudzia ani súdobej kronikárskej produkcii. V súvislosti so svätorečením oboch svätcov si františkánsky kronikár Adam Salimbene z Parmy na túto tému neodpustil poznámku, keď poznamenal, že: „*Blažený*

kratší koniec, ale ako sa napokon v konečnom dôsledku ukázalo, len zdanlivo. Sv. Dominik nezohrával vo vlastných radoch takú dominantnú úlohu ako sv. František.¹³⁸ Možno povedať, že bol vnímaný ako *primus inter parens*. Už v najstaršej rádovej historiografii („*Libellus*“, „*Vitae fratrum*“) nefiguruje jeho osoba ako postava, z ktorej a okolo ktorej sa takmer všetko odvíja a má ďaleko k obrazu, aký o Františkovi vykresľujú Celanovské „*Vitae*“.¹³⁹ Dominik počas života, ale i po smrti, vystupuje v kontexte dejín rehole už od jej vzniku a počiatkov a jeho dejiny sú v prvom rade rádovou históriou.¹⁴⁰ „*Libellus*“ i „*Vitae fratrum*“ sa snažia vážnosť a autoritu rehole vybudovať menej na kulte zakladateľa, ale o to viac na reholi ako takej, aj keď sa miestami pochopiteľne úplne nevyhli propagandistickému tónu. Počiatočná pasivita rehole v otázke jeho svätorečenia mohla byť preto v prvých rokoch po smrti ovplyvnená aj stále živou a aktuálnou spomienkou jeho súčasníkov a pamätníkov.

Rovnako bolo v tomto období prioritou a hlavnou snahou rehole sa najskôr pevne etablovať v mestskom a univerzitnom prostredí s potrebou organizačne sa upevniť a čo možno najskôr kodifikovať vlastné predpisy a vyhnúť sa zmätkom a vnútornému napätiu, ktorému sa františkáni po smrti zakladateľa nevyhli. Okrem toho existovali medzi obidvomi osobnosťami isté neprehliadnuteľné rozdiely v prejavoch svätosti, o ktorých sme sa už zmieňovali. Sv. František bol už za svojho života veľmi obľúbený, vďaka stigmatizácii považovaný za žijúceho svätca, oveľa známejší ako jeho náprotivok z Rehole kazateľov a jeho kult nadobudol ľudovejší charakter.¹⁴¹ Od začiatku až do konca jeho kanonizačného procesu zohrával aktívnu úlohu Rím. V prípade dominikánov vzišiel priamy podnet k začatiu Dominikovo svätorečenia výlučne z vlastných radov a do procesu boli aktívne viac zainteresované miestne cirkevné authority, vrátane predstaviteľov mesta a univerzity, ktorých sa reholi podarilo šikovne do

Dominik založil Reholu bratov kazateľov v roku 1216, v prvom roku pápežstva Honoria III., a žil v nej päť a pol roka, ale na svoje svätorečenie si musel počkať dvanásť rokov.“ V zápätí pokračuje: „Naproti tomu blažený František žil vo svojej reholi celých dvadsať rokov. Zomrel v sobotu v podvečer 4. októbra 1226 a pochovaný bol v nedeľu. Za svätého prehlásil blaženého Františka pápež Gregor IX. 16. júla 1228.“ In Františkánské prameny II, Bratr Adam Salimbene z Parmy, s. 110.

¹³⁸ František bol pre svojich spolubratov „*institutor et dux*“. „*Vita minorum*“. Zum Wandel des franziskanischen Selbstverständnisses im 13. Jahrhundert, In *Armut und Geschichte*, s. 157.

¹³⁹ U Menších bratov to v extrémnej forme viedlo k tomu, že niektoré „*Vitae*“ o Františkovi boli Bonaventúrom odsúdené k zničeniu. GAJANO BOESCH, S., Svatost. In *Encyklopedie středověku*, s. 760.

¹⁴⁰ SCHENKLUHN, W., *Zum Verhältnis von Heligungsprechung und Kirchenbau im 13. Jahrhundert*, s. 310.

¹⁴¹ BROOKE, R., BROOKE, CH., *Popular Religion in the Middle Ages : Western Europe 1000–1300*. Lipsko : Thames and Hudson, 1984, s. 44. Za žijúceho svätca bol súčasníkom i storočie skôr považovaný Bernard z Clairvaux. DINZELBACHER, P., *Europa im Hochmittelalter 1050–1250 : Eine Kultur – und Mentalitätsgeschichte*, s. 83.

celého diania zapojiť. Rovnako nemožno opomenúť záujem Rímskeho pontifexa poveriť dominikánov vykonávaním pápežskej inkvizície. K zmobilizovaniu sa v otázke kanonizácie ďalej prispelo aj existujúce súperenie medzi obidvomi mendikantskými rehoľami, v ktorom ani jedna nechcela zostať pozadu. Od roku 1232, keď sa dominikáni v tejto veci začali konkrétne angažovať, disponovali františkáni už dvomi svätcami, čo u dominikánov nemohlo zostať bez odozvy a u samotných františkánov bol tento fakt zase vnímaný s patričnou hrdosťou. Ich kronikár, sám príslušník druhej františkánskej generácie,¹⁴² Adam Salimbene z Parmy, ktorý sa nijako netajil antipatiou k dominikánom,¹⁴³ pri istej príležitosti na margo úsilia kanonizovať Dominika napísal: „že teraz, keď majú minoriti svojho svätého, si aj oni (dominikáni – pozn. autora) nejakého vytvoria, aj keby si ho mali vytesať z kolov.“¹⁴⁴ Ďalšou pohnútkou bol neustále stúpajúci počet členov rehole a rozrastajúci sa priestor jej pôsobenia, čo si logicky vyžiadalo potrebu aktualizovania a sprítomňovania odkazu zakladateľa novej generácii členov, ktorá do rehole vstúpila už po jeho smrti a Dominika s jeho súčasníkmi už nepoznala osobne.¹⁴⁵ Sprostredkovanie trvalej aktualizácie jeho odkazu mohla dostatočným spôsobom zabezpečiť práve kanonizácia a s ňou súvisiaci vznik písomností vlastnej produkcie. Z tohto zorného uhla pohľadu bola celá kauza jeho svätorečenia uváženým počinom, ktorý prišiel na rad až po dotiahnutí iných dôležitých procesov. V porovnaní s rýchlosťou Františkovoho zápisu do zoznamu svätých nakoniec Dominik neobstál až tak zle. Od oficiálneho zahájenia svätorečenia v *petitio* 24. mája 1233 až po *publicatio* 3. júla 1234 uplynul len rok a šesť týždňov, čo je v dĺžke trvania samotného procesu tiež jedno z najrýchlejších svätorečení.¹⁴⁶ Cherubín z Calaruegy i Serafín z Assisi¹⁴⁷ významne ovplyvnili svoju dobu a popri premyslených postupoch, ktoré vyústili do ich kanonizácie nemožno zabúdať na to, že v živote oboch zohrávali kľúčovú úlohu úprimné *imitatio Christi*, aktualizácia Biblie a takisto realizá-

¹⁴² LAWRENCE, H., *Dějiny středověkého mnišství*, s. 246.

¹⁴³ MANSELLI, R., *La religion populaire au moyen âge : Problèmes de méthode et d'histoire*, s. 111.

¹⁴⁴ SCHENKLUHN, W., *Zum Verhältnis von Heligensprechung und Kirchenbau im 13. Jahrhundert*, s. 314.

¹⁴⁵ Pozri štatistické údaje v prvej kapitole.

¹⁴⁶ Ešte bleskovejšiu kanonizáciu, ktorou sa podarilo prekonať aj rýchle svätorečenie sv. Antona z Padovy, dosiahli dominikáni v prípade inkvizítora sv. Petra z Verony, ktorý zomrel 6. apríla 1252 a Inocentom IV. bol kanonizovaný už 9. marca 1253. In *Proprium officiorum Ordinis praedicatorum*, s. 227–228. 13. storočie vôbec bolo storočím bleskových kanonizácií. Už o niekoľko desaťročí neskôr, v 14. storočí boli kanonizačné procesy pod vedením Rímskej kúrie dlhodobou záležitosťou a priemerná doba ich priebehu sa pohybovala okolo 30 rokov. VOLKMAR, CH., *O dlouhé cestě k účtě: Kanonizační řízení Benna Míšeňského 1499–1523*. In *Světcí a jejich kult ve středověku*, s. 390.

¹⁴⁷ ALIGHIERI, D., *Božská komédia : Raj*. spev 19, v. 37–39.

cia „dobrého boja a dokončeného behu“ (2 Tim 4,7).¹⁴⁸ Obaja sa zaradili medzi „nových evanjelistov“, ktorých poňatie svätosti sa začalo postupne presadzovať a spočívalo v pochopení a splnení určitých potrieb svojej doby z hľadiska večnosti prostredníctvom svätcovho zážitku Krista.¹⁴⁹ Samotnou kanonizáciou a podporou ich kultu vytvorila cirkev obom svätcom novú identitu. Už to viac nie sú František a Dominik, ale svätý František a svätý Dominik. Stredovek, tak bohatý na rôzne formy a podoby svätosti,¹⁵⁰ obohatil dejiny o fenomén mendikantskej svätosti a na jeho pozadí umožnil vyniknúť aj sv. Dominikovi, ktorý sa pre dominikánov stal navždy *sanctus protector ordinis*.

¹⁴⁸ ANGENENDT, A., *Heilige und Reliquien*, s. 138.

¹⁴⁹ VAUCHES, A., Světec. In *Středověký člověk a jeho svět*, s. 285.

¹⁵⁰ HAUSBERGER, K., Hagiographie II : Mittelalter. In *TRE*, s. 266.